

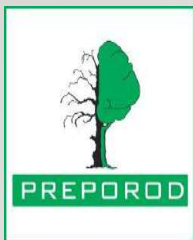

OVISNOST/ZAVISNOST O DROGAMA

STIGMA MEĐU PROFESIONALCIMA NA BALKANU

DR. ELMEDIN MURATBEGOVIĆ

MR. MULKA NIŠIĆ

Svjetska Federacija Protiv Droga (World Federation Against Drugs)

.. sa 4 partnerske organizacije:

- Proslavi Oporavak (BIH)
- Centar za istraživanje politike suprotstavljanja kriminalitetu (BIH)
- Preporod (CG)
- Izlazak (SRB)

..... proveli su istraživanje o zastupljenosti stigme među profesionalcima koji rade s osobama ovisnim /zavisnim o drogama i osobama u oporavku od ovisnosti / zavisnosti.

Projekat “Biram Oporavak”

- **Glavni cilj:** „povećati mogućnost integracije u društvo za ranjive i marginalizirane grupe pogođene problemom ovisnosti/zavisnosti, te unaprijediti odgovore društva na potrebe ovih skupina“
- **Specifični ciljevi:** „pokušaj aproksimacije prediktora stigme među profesionalcima prema osobama ovisnim /zavisnim o drogama u sistemima formalne socijalne kontrole u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Srbiji.

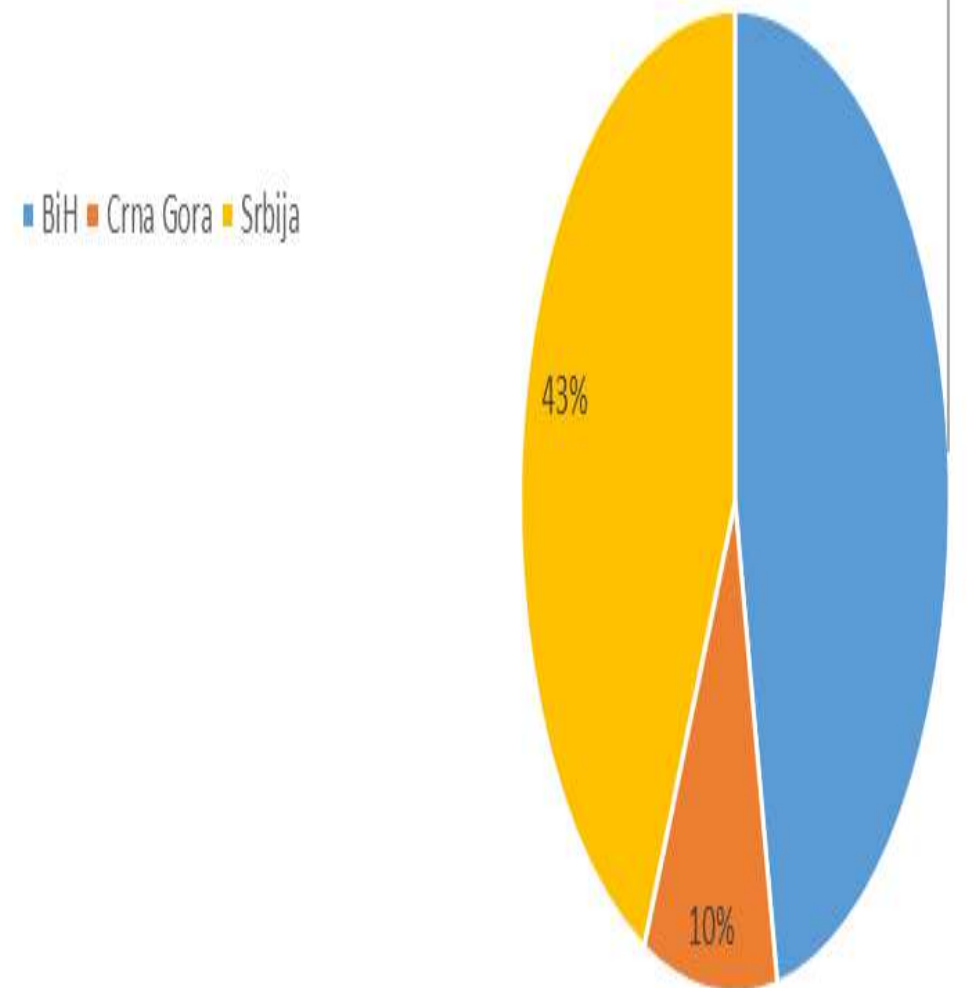
Svrha istraživanja

- Dobijanje jasnog uvida u manifestaciju stigme u socijalnim vezama osoba ovisnih /zavisnih o drogama, pogotovo porodice, prijatelja, partnera i poslodavca.
- Analizirati načine na koje stigmatizacija od strane profesionalaca ali i šire društvene zajednice, unazađuje proces oporavka i uopšte resocijalizaciju osoba ovisnih / zavisnih o drogama

Uzorak

- Istraživanje je obavljeno metodom anketiranja na prigodnom uzorku profesionalaca u pomenutim državama (N=1279 _ BIH= 599 / CG = 130 / SRB = 550).
- Ciljna skupina su prvenstveno bili profesionalci iz oblasti zdravstva, socijalne brige, psihološke podrške, policije, obrazovanja te nevladinog sektora i medija

Grafikon 1: Država u kojoj živim i radim

Instrument

- Kreiran je poseban upitnik sastavljen od niza varijabli svrstanih u četiri velika dijela:
  - SOCIO-DEMOGRAFSKI PODACI,
  - ISKUSTVO S OVISNOSTIMA / ZAVISNOSTIMA;
  - UVJERENJA I STAVOVI O OSOBAMA OVISNIM/ZAVISNIM O DROGAMA I NA KRAJU
  - PROFESIONALNE KOMPETENCIJE (profesionalaca).

Zavisna varijabla

- Naša zavisna varijabla reprezentovana je kroz dio „UVJERENJA I STAVOVI O OSOBAMA OVISNIM/ZAVISNIM O DROGAMA“.
- Posebnim setom pitanja obrađeni su fenomeni koje adresiramo profesionalcima koji rade sa osobama ovisnim /zavisnim o drogama, a to su:
  - (njihova) UVJERENJA,
  - EMOCIONALNE REAKCIJE,
  - SOCIJALNE PREDRASUDE,
  - TOLERANCIJA I PRIHVATANJE (osoba ovisnih/zavisnih o drogama).

Ograničenje u istraživanju

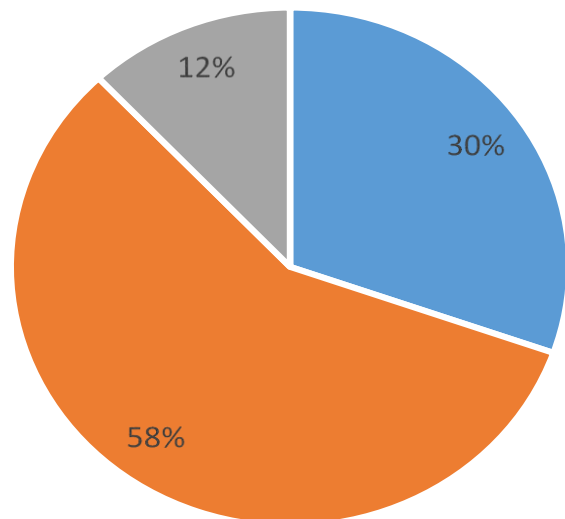
- Provedba istraživanja na terenu započeto je u periodu mart – septembar 2020. kada se pojavila i pandemija virusa Covid 19, koja je u velikoj mjeri usporila obavljanje ovog posla i vjerovatno uticala na kvalitet uzorka ali i na kvalitet prikupljenih podataka

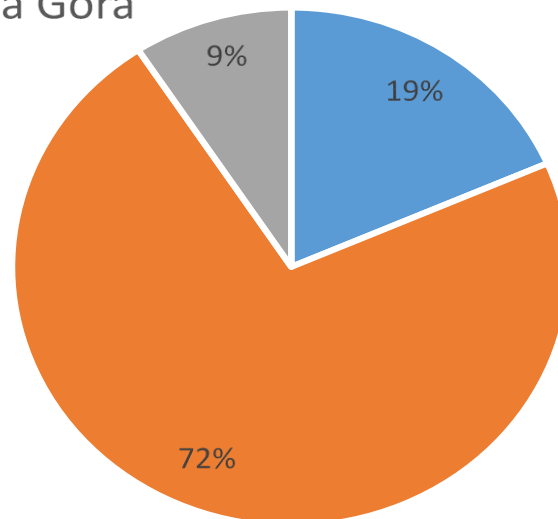
Spol

BiH

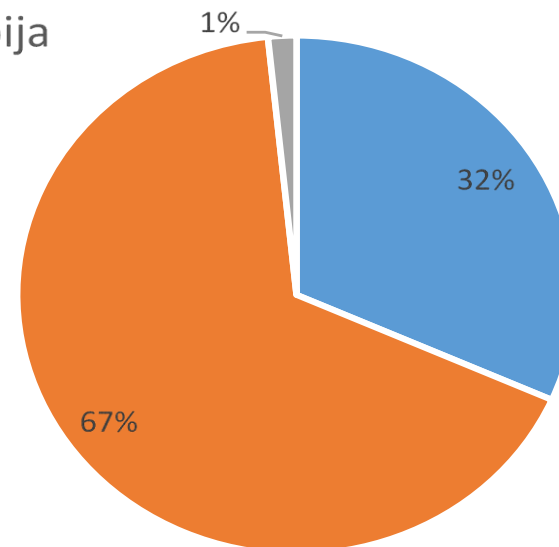
■ M ■ Ž ■ Nepoznato

Crna Gora

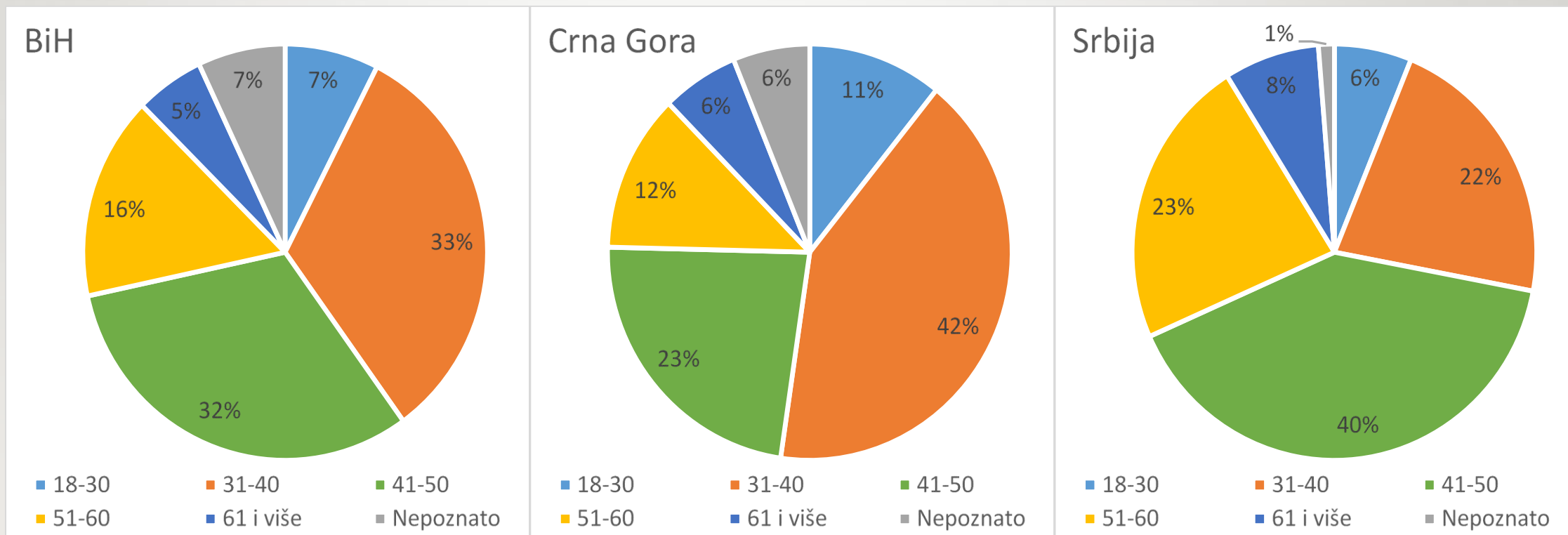
■ M ■ Ž ■ Nepoznato

Srbija

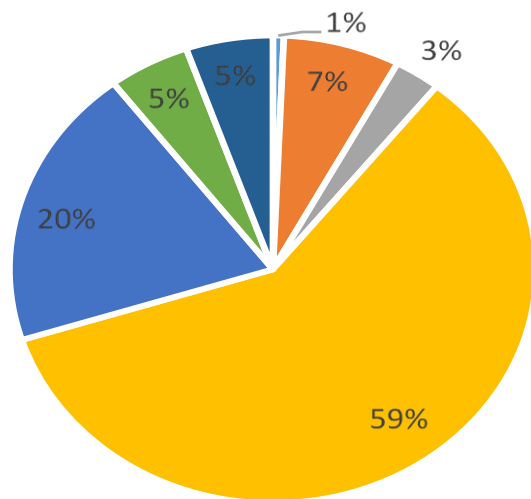
■ M ■ Ž ■ Nepoznato

Uzrast

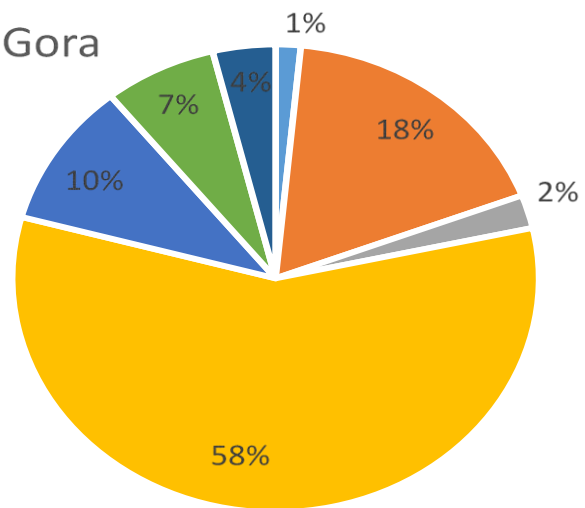
Stepen obrazovanja

BiH

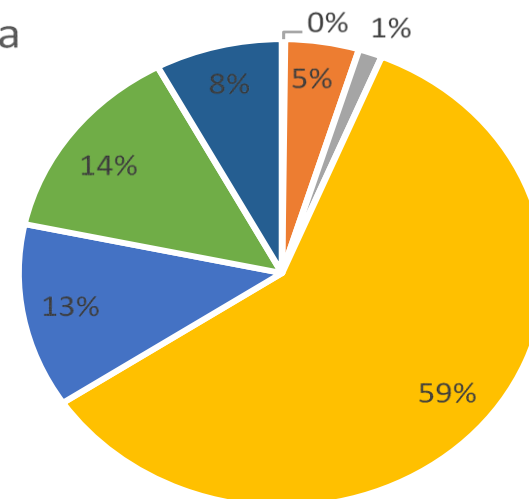
- Nepoznato
- Specijalizacija u toku ili je završena
- Završen doktorat
- Završen fakultet
- Završen magistarski studij
- Završena srednja škola
- Završena viša škola

Crna Gora

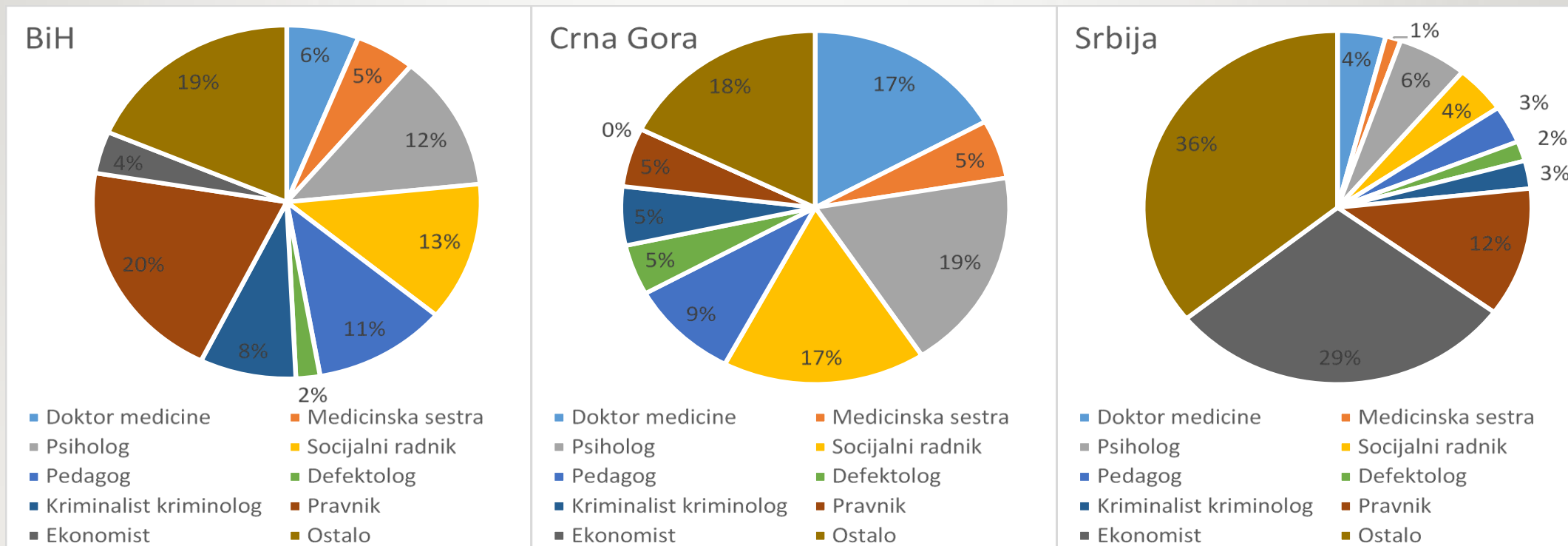
- Nepoznato
- Specijalizacija u toku ili je završena
- Završen doktorat
- Završen fakultet
- Završen magistarski studij
- Završena srednja škola
- Završena viša škola

Srbija

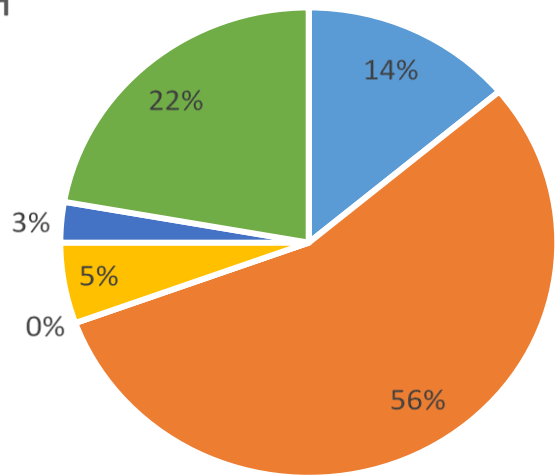
- Nepoznato
- Specijalizacija u toku ili je završena
- Završen doktorat
- Završen fakultet
- Završen magistarski studij
- Završena srednja škola
- Završena viša škola

Bazično zanimanje

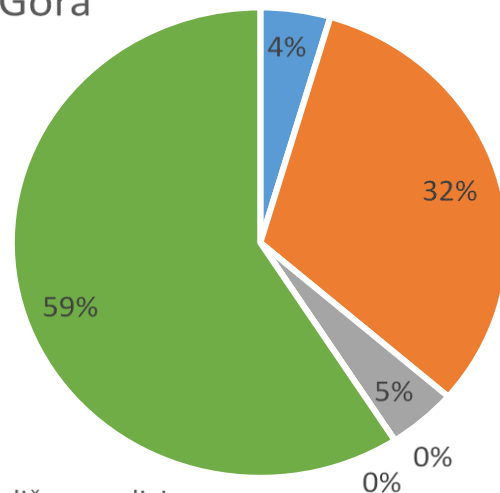
Specijalizacija u oblasti medicine (N= 80)

BiH

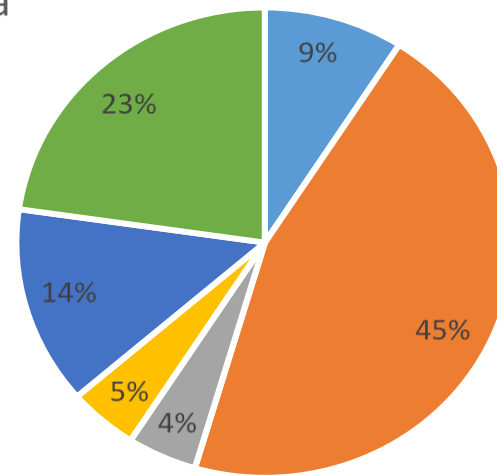
- Porodične medicine
- Psihijatrije
- Pedijatrije
- Bolesti ovisnosti
- Socijalna medicina
- Nešto drugo

Crna Gora

- Porodične medicine
- Psihijatrije
- Pedijatrije
- Bolesti ovisnosti
- Socijalna medicina
- Nešto drugo

Srbija

- Porodične medicine
- Psihijatrije
- Pedijatrije
- Bolesti ovisnosti
- Socijalna medicina
- Nešto drugo

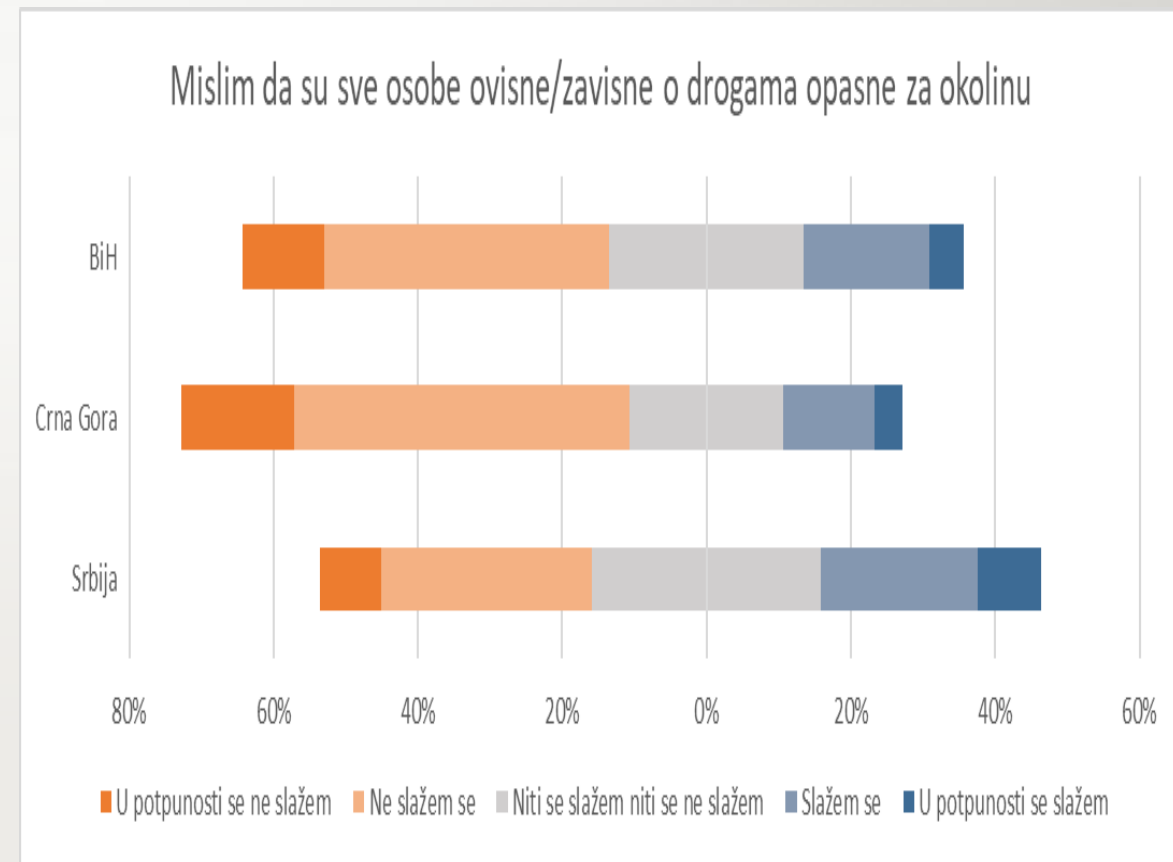
Uvjerenja

OSOBE OVISNE /ZAVISNE O DROGAMA OPASNE ZA OKOLINU, VRLO NEODGOVORNE OSOBE, SLABIJEG KARAKTERA I NE MOGU DOSEGNUTI STABILAN OPORAVAK.

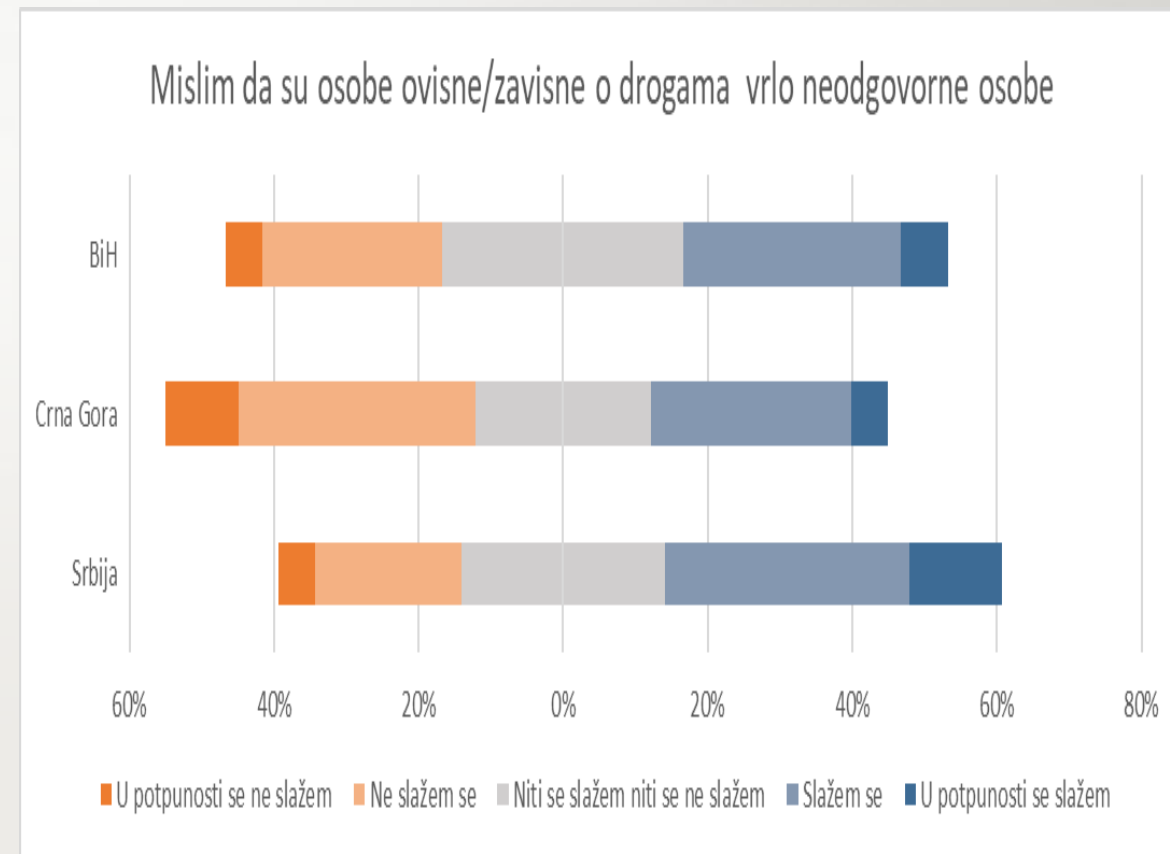
Opasni za okolinu

- SVAKI PETI ISPITANIK SE DJELOMIČNO SLAŽE s tim da su osobe ovisne o drogama OPASNE ZA OKOLINU (20% u BIH i CG).
- U Srbiji je taj strah nešto izraženiji, jer SKORO SVAKI TREĆI ISPITANIK (30%) SMATRA DA SU TE OSOBE IPAK OPASNE ZA OKOLINU

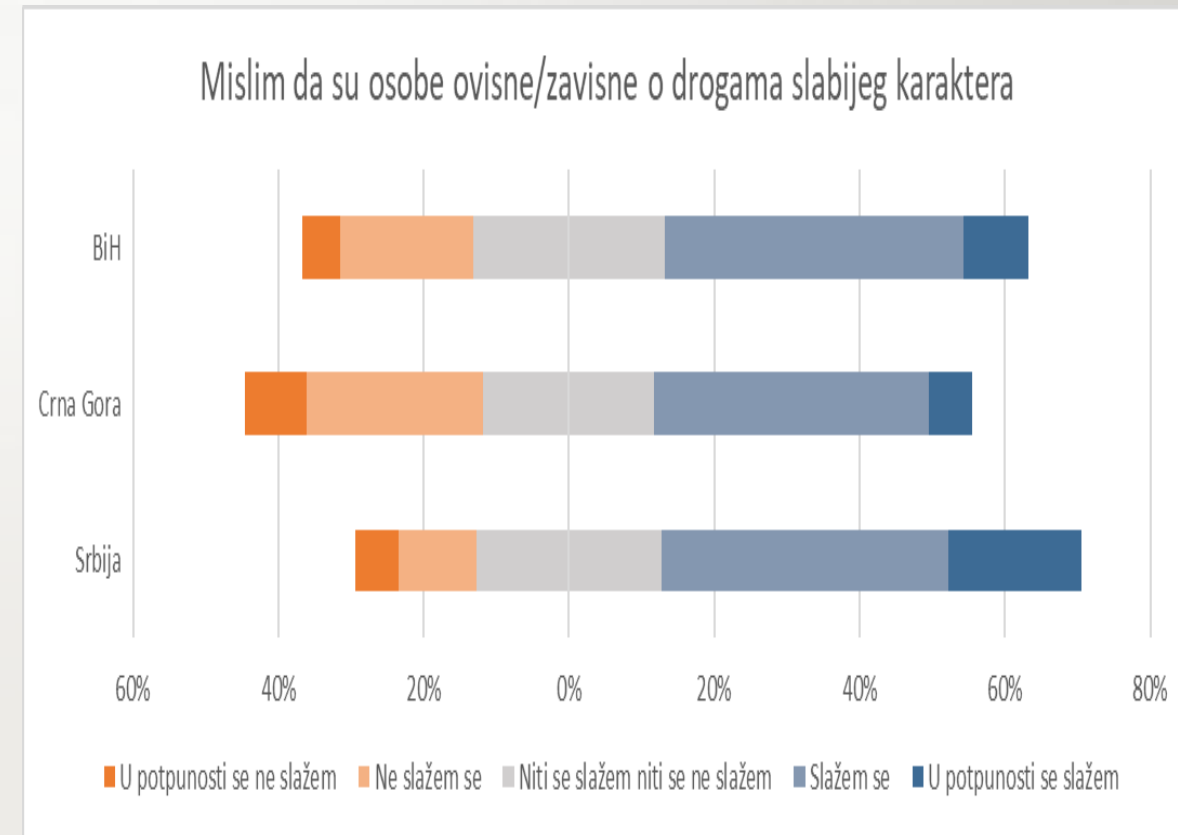
Neodgovorne osobe

- Svaki treći ispitanik u BiH (35%), i skoro pa svaki treći ispitanik u CG (30%) se slaže sa ovom konstatacijom i smatra da su osobe ovisne/zavisne o drogama neodgovorne osobe.
- S druge strane, u Srbiji čak 46% ispitanih se slaže sa ovom tvrdnjom.

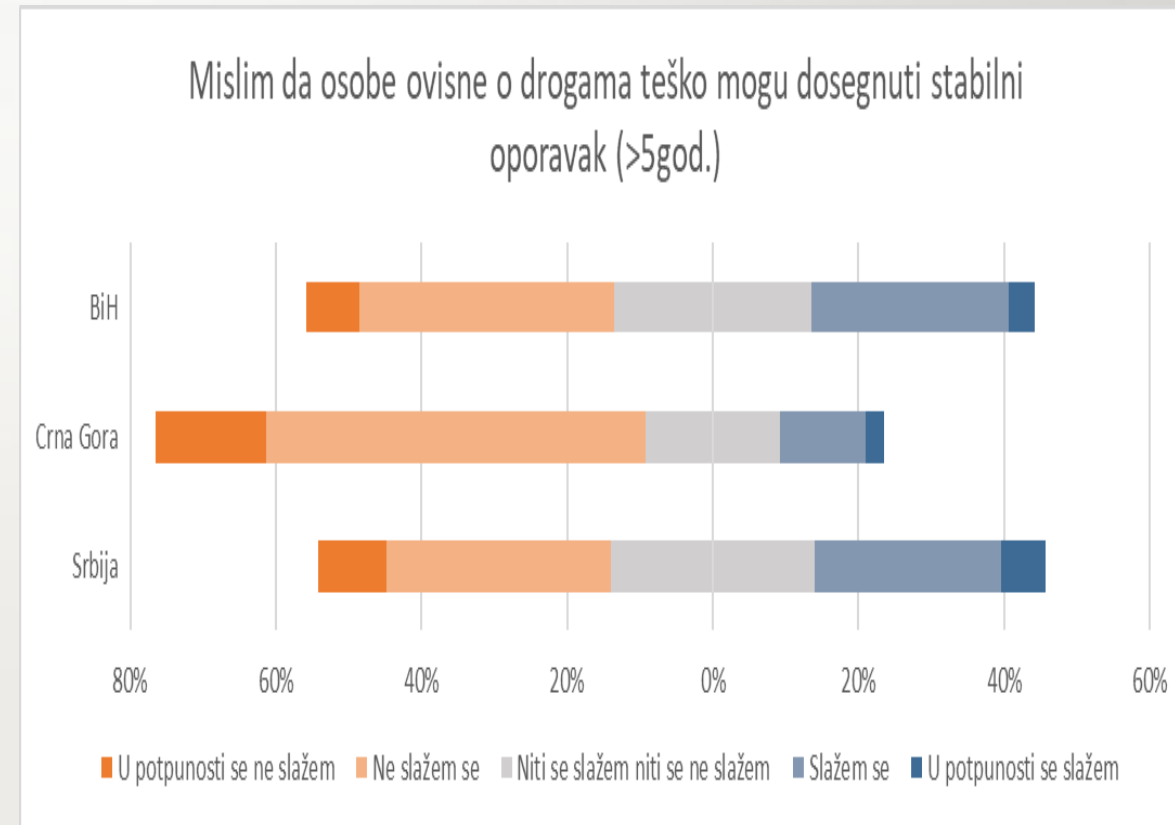
Slabiji karakter

- SVAKI DRUGI ISPITANIK u sve tri države (BIH 48%/ CG 40% / SRB 57%) smatra da je to istina.
- U Srbiji čak svaki peti ispitanik (18%) se u potpunosti slaže sa tom tvrdnjom

Stabilni oporavak

- Odgovori se distribuiraju između blagog pesimizma u BIH I SRBIJI GDJE SVAKI TREĆI ISPITANIK MISLI DA JE TO MOGUĆE (33%), i potpunog pesimizma u Crnoj Gori u kojoj tek svaki osmi ispitanik smatra da je to moguće (13%)

Emocionalne reakcije

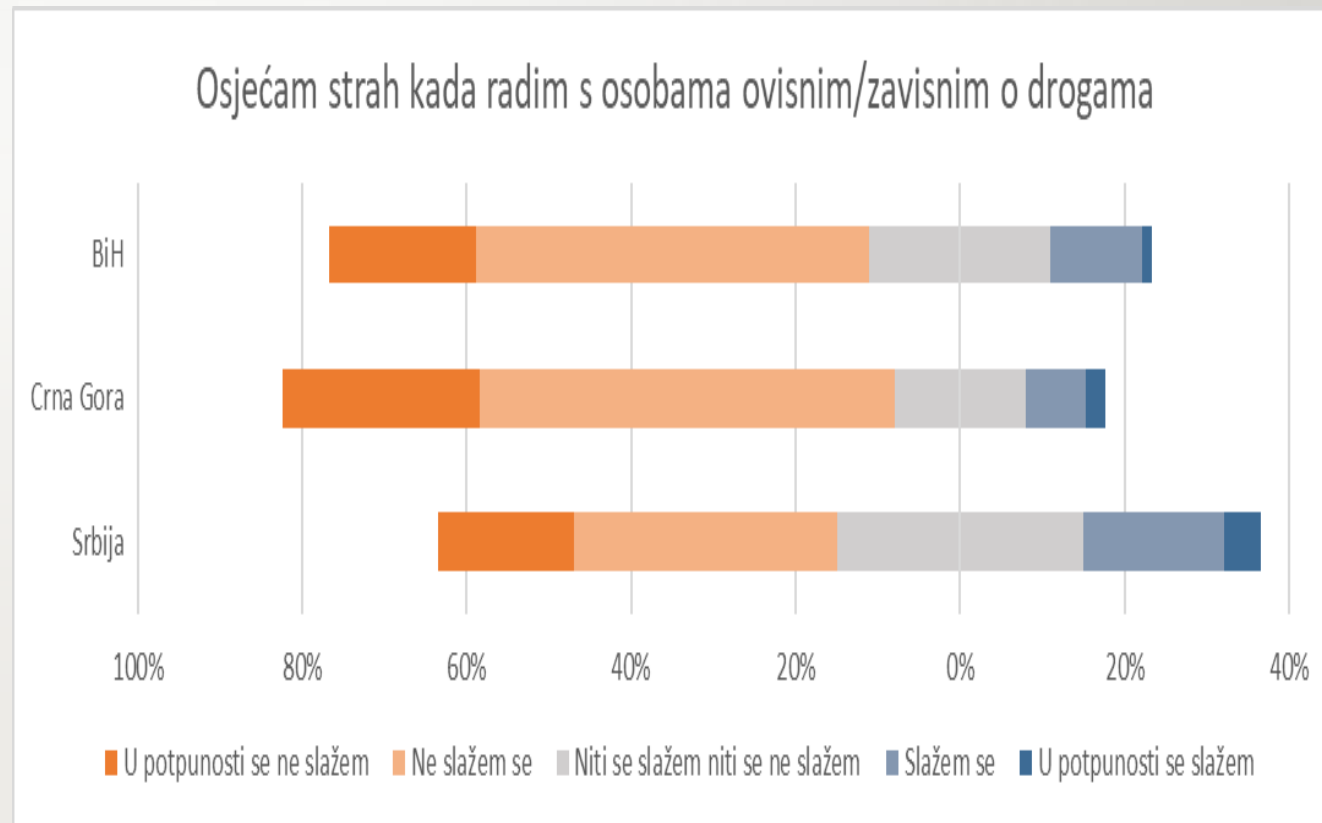
STRAH, SAŽALJENJE, BRIGA...

Difrencijacija emocionalnih reakcija

Strah

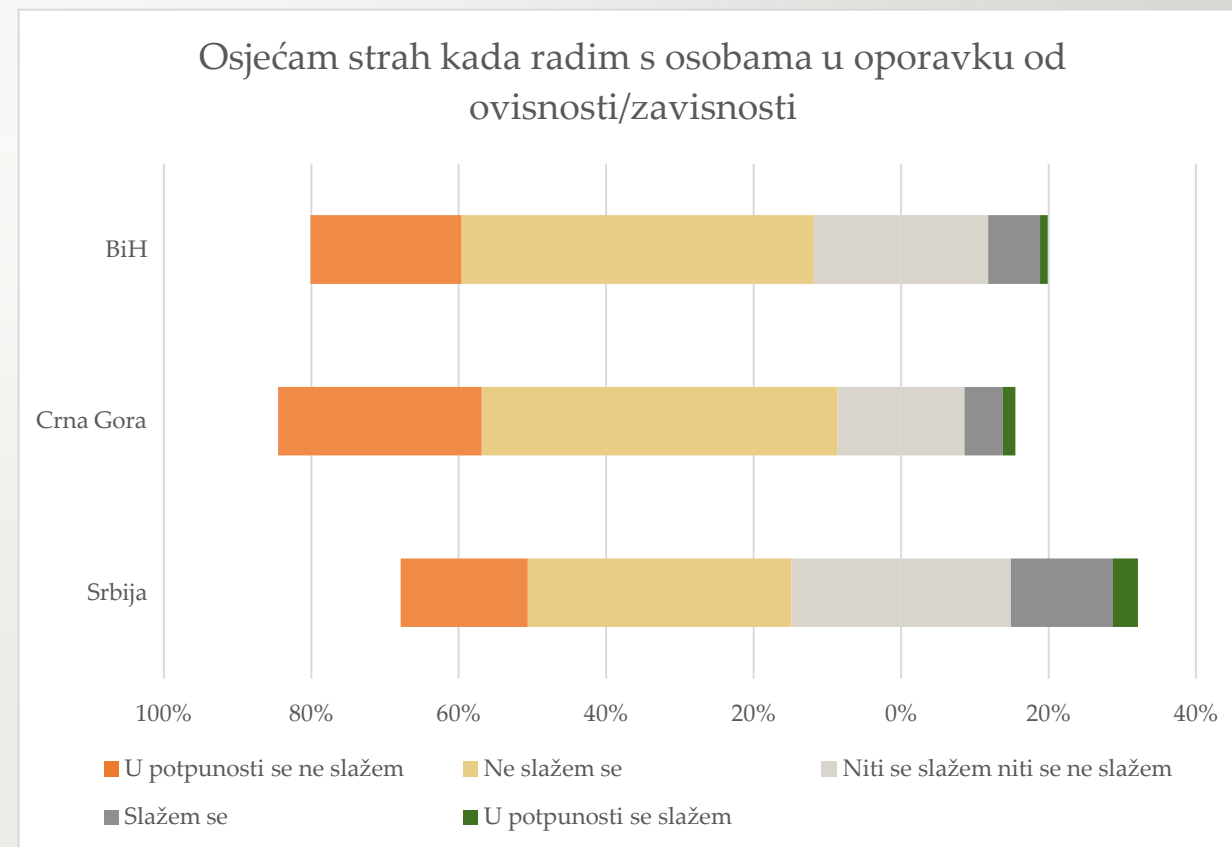
- Tek svaki deseti ispitanik u BiH i Crnoj Gori prijavljuje strah, DOK U SRBIJI SVAKI PETI ISPITANIK (21%) OSJEĆA STRAH.

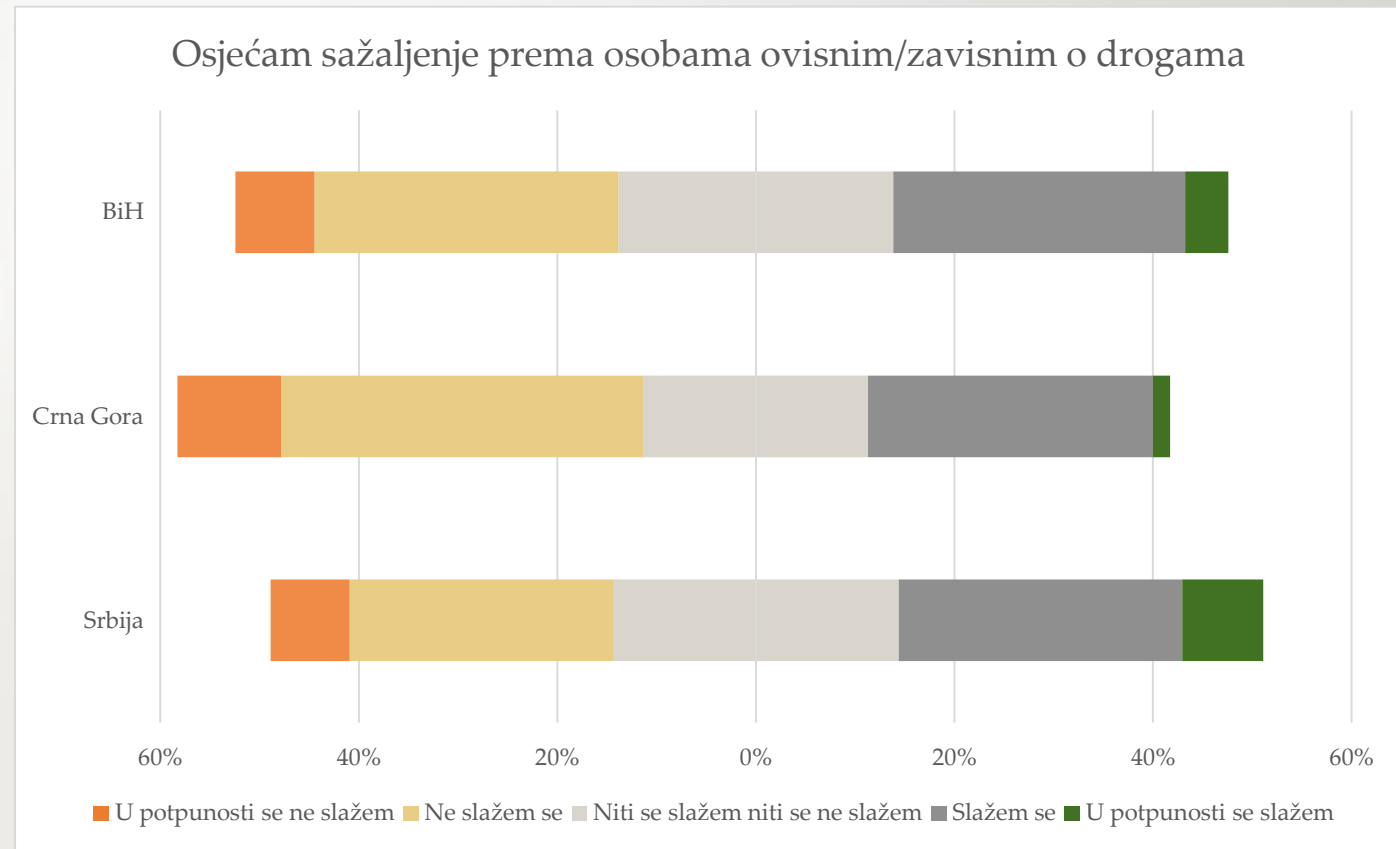
Strah

- Kao što se vidi i u vizuelnoj komparaciji grafikona iz prethodnog pitanja i ovog sada, odgovori su skoro pa potpuno identično raspoređeni.
- SVE ŠTO SMO ZAKLJUČILI U POGLEDU STAVA O OSOBAMA OVISNIM/ZAVISNIM O DROGAMA I STRAHU OD NJIH, VRIJEDI ZA STRAH PREMA ONIMA KOJI SU U OPORAVKU OD OVISNOSTI / ZAVISNOSTI.

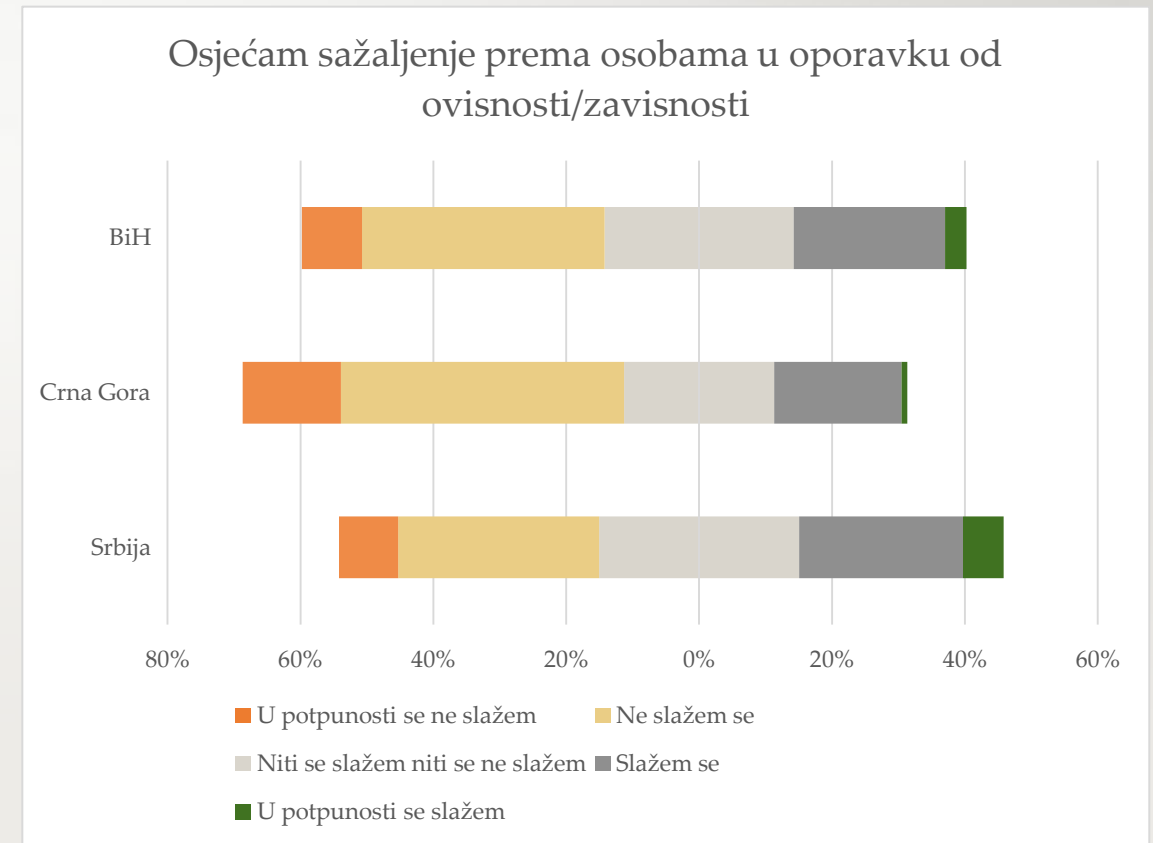
Sažaljenje

- ... u sve tri države skoro pa svaki treći ispitanik izražava ovu emociju prema osobama ovisnim/zavisnim o drogama, odnosno nešto više od trećine ispitivanih u svim državama ne osjeća sažaljenje (BIH 27% / CG 41% / SRB 28%).

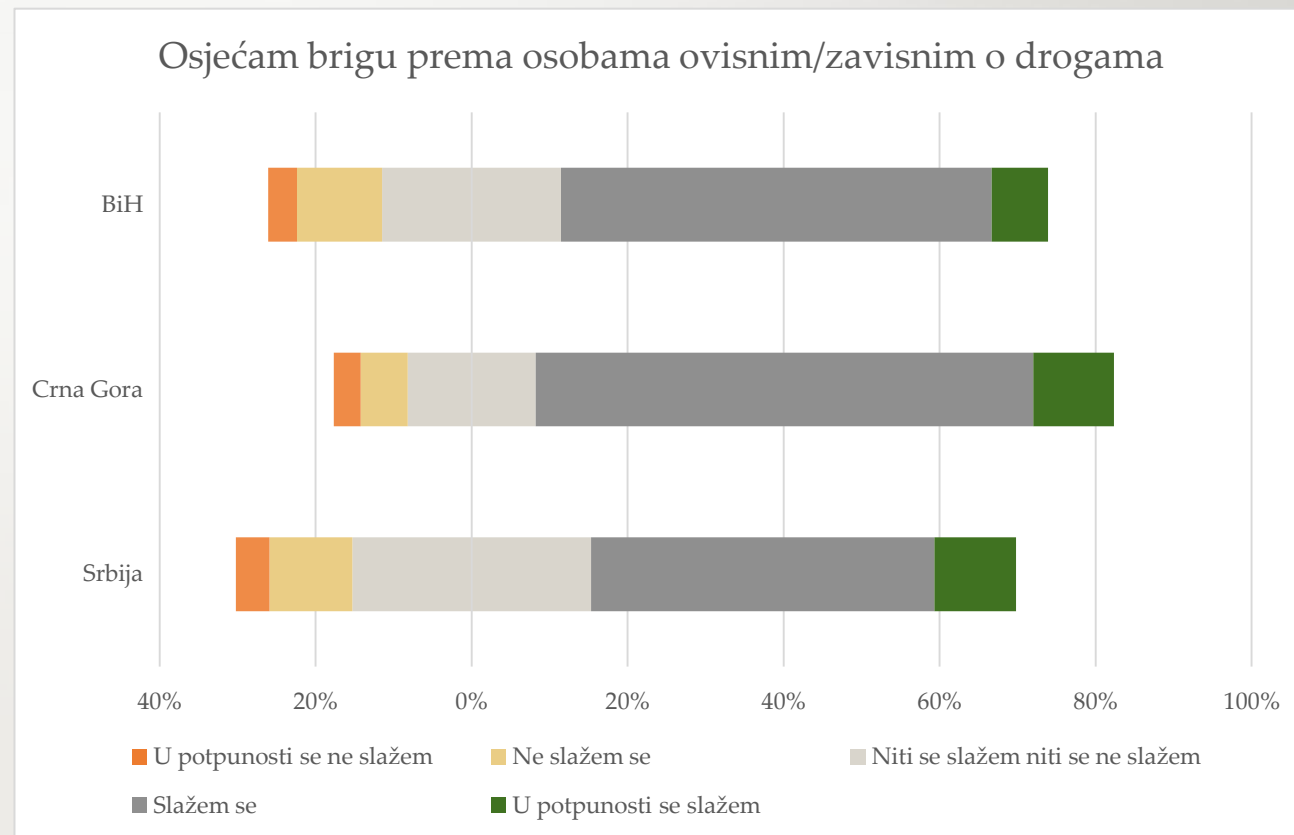
Sažaljenje

- U BIH I SRBIJI OKO 40% ISPITANIKA NEMA SAŽALJENJE PREMA OVOJ KATEGORIJI stanovništva i svaki četvrti ispitanik (25%) izražava suzdržan stav.
- Vrlo strog stav je prisutan U CRNOJ GORI, GDJE SVAKI DRUGI ISPITANIK NE OSJEĆA SAŽALJENJE PREMA OVOJ KATEGORIJI osoba ovisnih / zavisnih o drogama (51%).
- Stručna javnost u Crnoj Gori je vrlo skeptična u pogledu povjerenja spram osoba u oporavku od ovisnosti/zavisnosti.

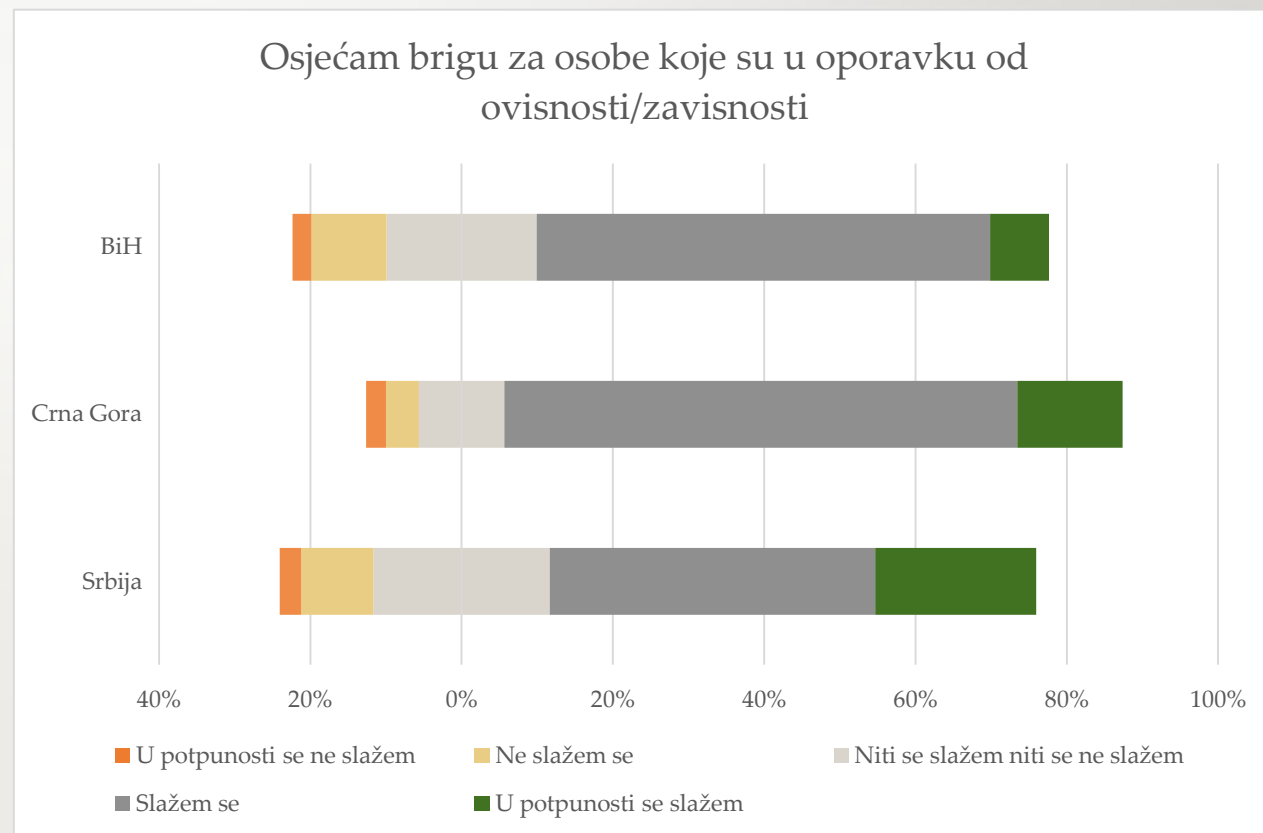
Briga

- BRIGU PREMA OSOBAMA OVISNIM/ZAVISNIM O DROGAMA IZRAŽAVA ZNAČAJAN PROCENAT ISPITIVANIH U NAŠEM UZORKU (BIH 64% / CG 72% / SRB 59%).
- Ovaj odgovor je i očekivan od stručne javnosti.
- Nešto manju brigu, kao što vidimo izražavaju ispitanici u Srbiji, ali ujedno i svaki četvrti ispitanik u Srbiji ima i neutralan stav o tome (25%).

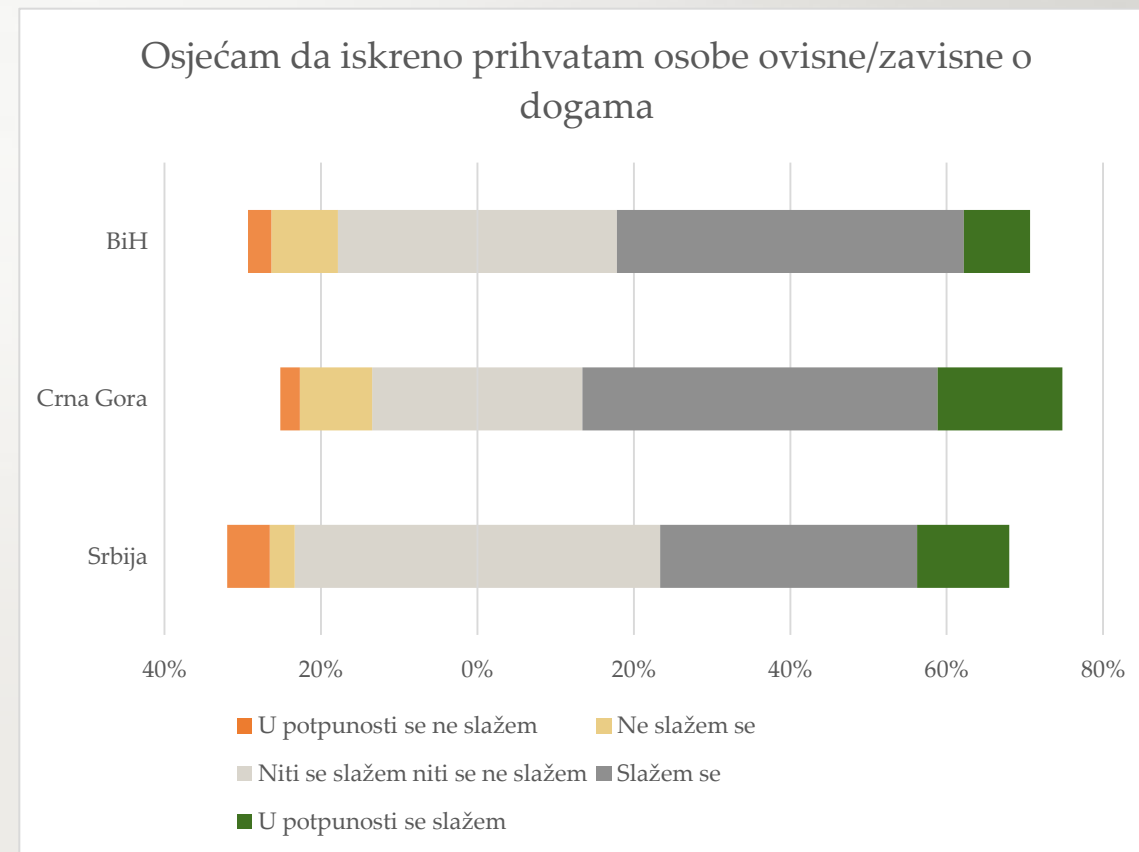
Briga

- Brigu prema osobama u oporavku izražava značajan procenat ispitivanih u našem uzorku (BIH 64% / CG 72% / SRB 59%).
- Ovaj odgovor je i očekivan od stručne javnosti.
- Najmanju brigu, kao što vidimo izražavaju ispitanici u Srbiji, ali ujedno i svaki četvrti ispitanik u Srbiji ima i neutralan stav o tome (25%).

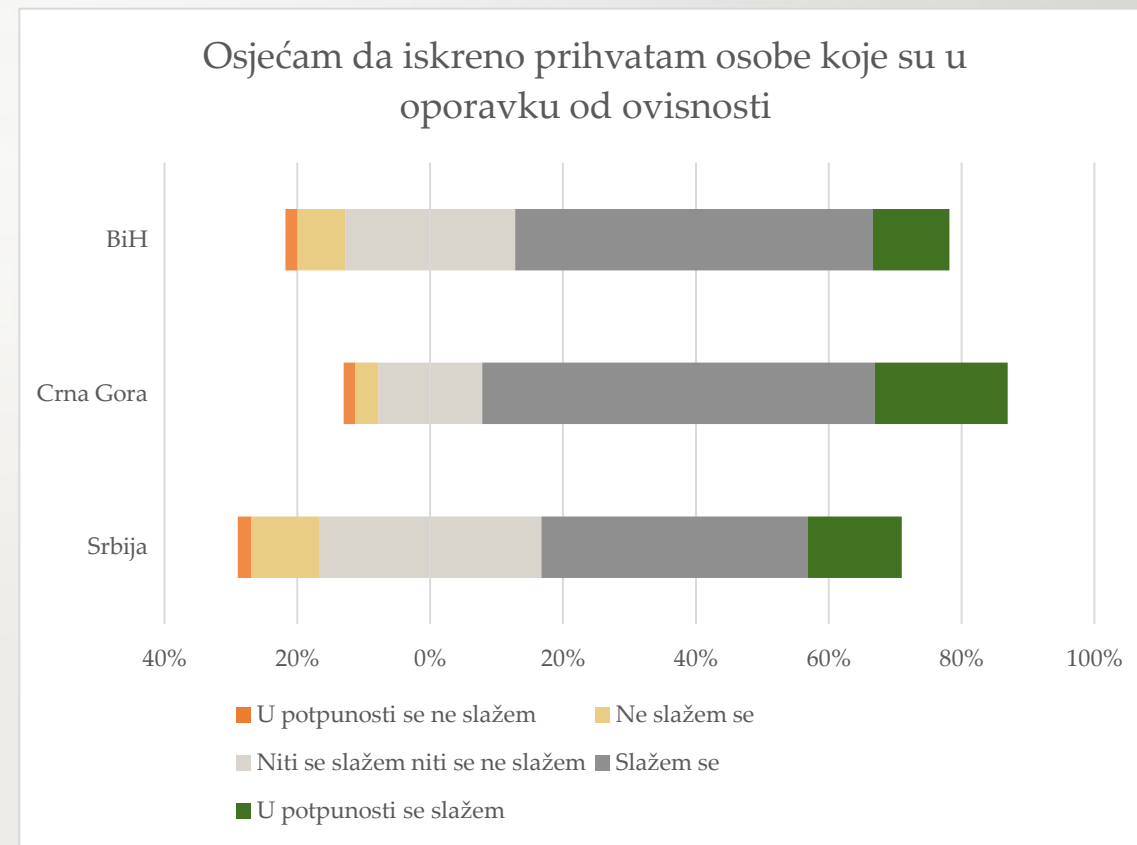
Iskreno prihvatanje

- Osobe ovisne/zavisne o drogama iskreno prihvata značajan procenat ispitanika u Crnoj Gori (57%), odnosno svaki drugi ispitanik u BiH (50%), dok u Srbiji to čini tek nešto više od trećine ispitanika (38%).
- Svaki deseti ispitanik u BiH i CG (10%) ne prihvata osobe ovisne/zavisne o drogama i svaki peti (20%) u Srbiji.

Iskreno prihvatanje

- Kada je u pitanju iskreno prihvatanje osoba u oporavku od ovisnosti/zavisnosti, stavovi su u značajnoj mjeri poboljšani.
- Naime, skoro pa dvije trećine ispitivanih u BiH (61%), odnosno 70% njih u CG i svaki drugi ispitanik u Srbiji (53%) bi iskreno prihvatili osobu u oporavku od ovisnosti/zavisnosti.

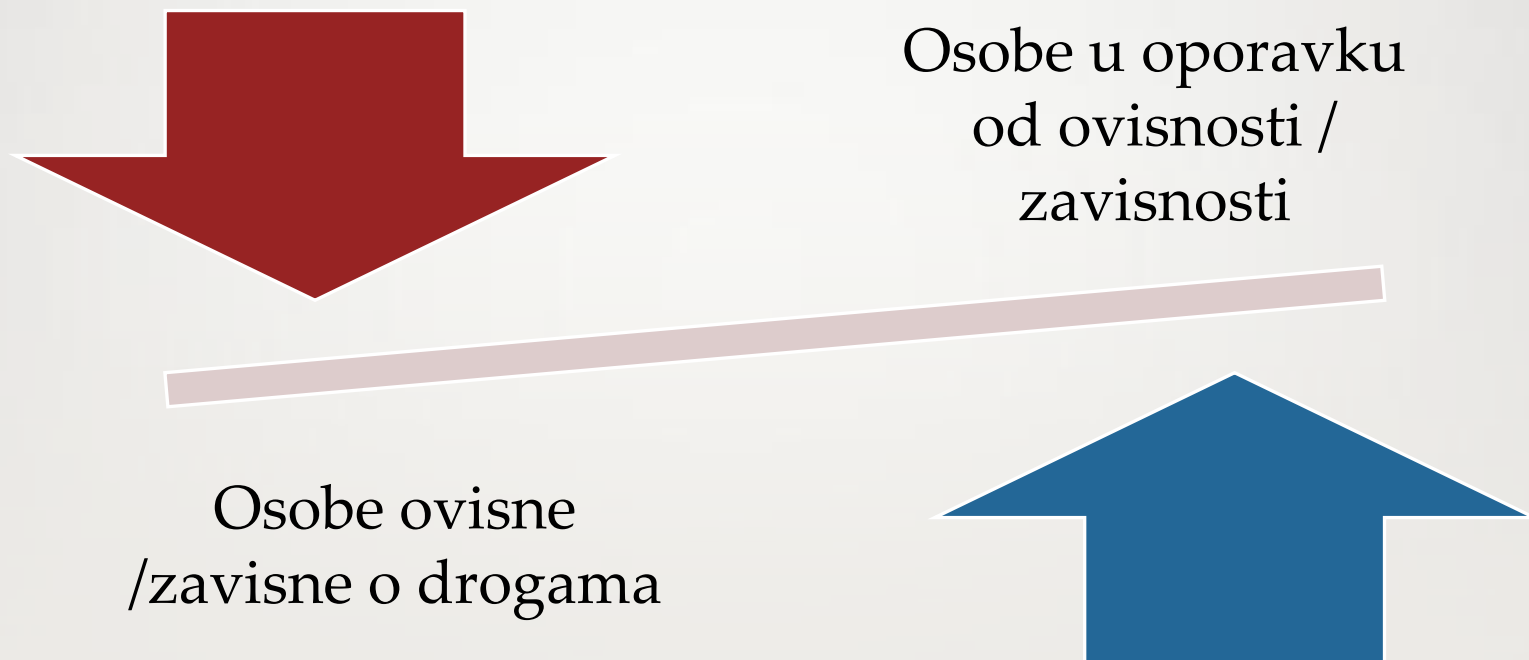

Socijalne ptredrasude

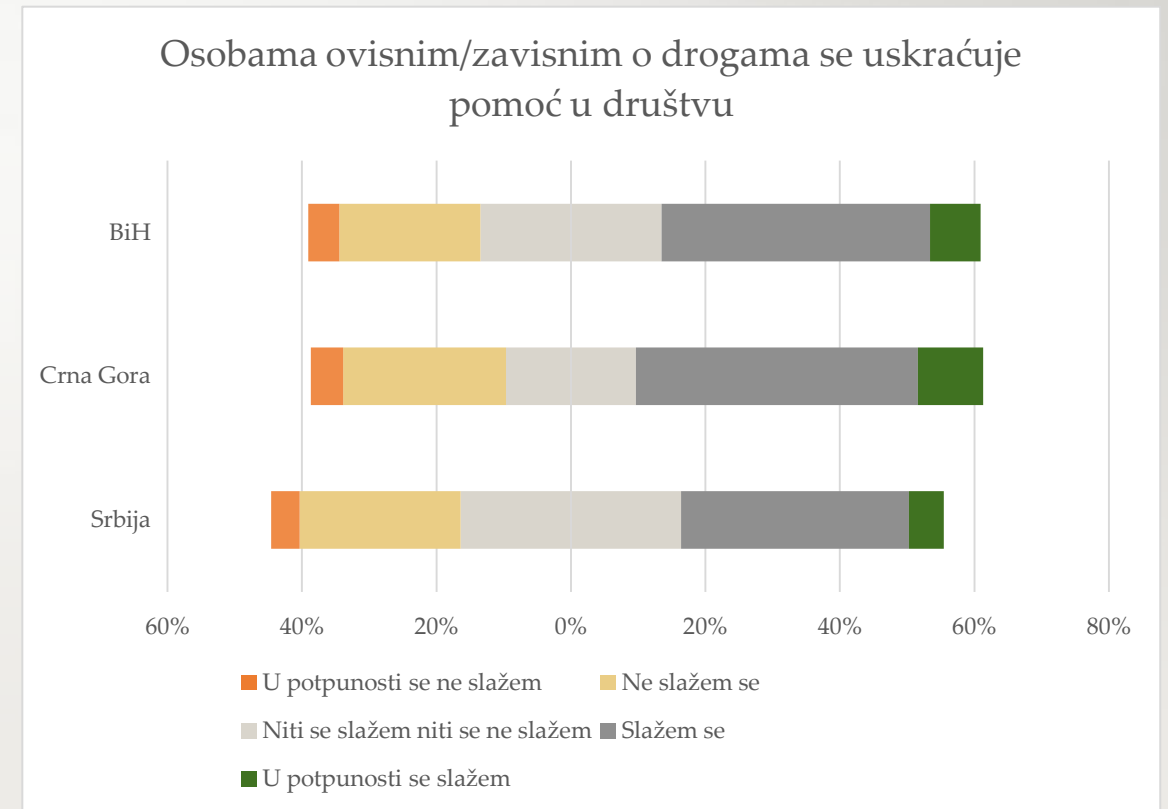
USKRAĆIVANJE POMOĆI, POSLOVNE PRILIKE, ETIKETIRANJE...

Difrencijacija socijalnih predrasuda

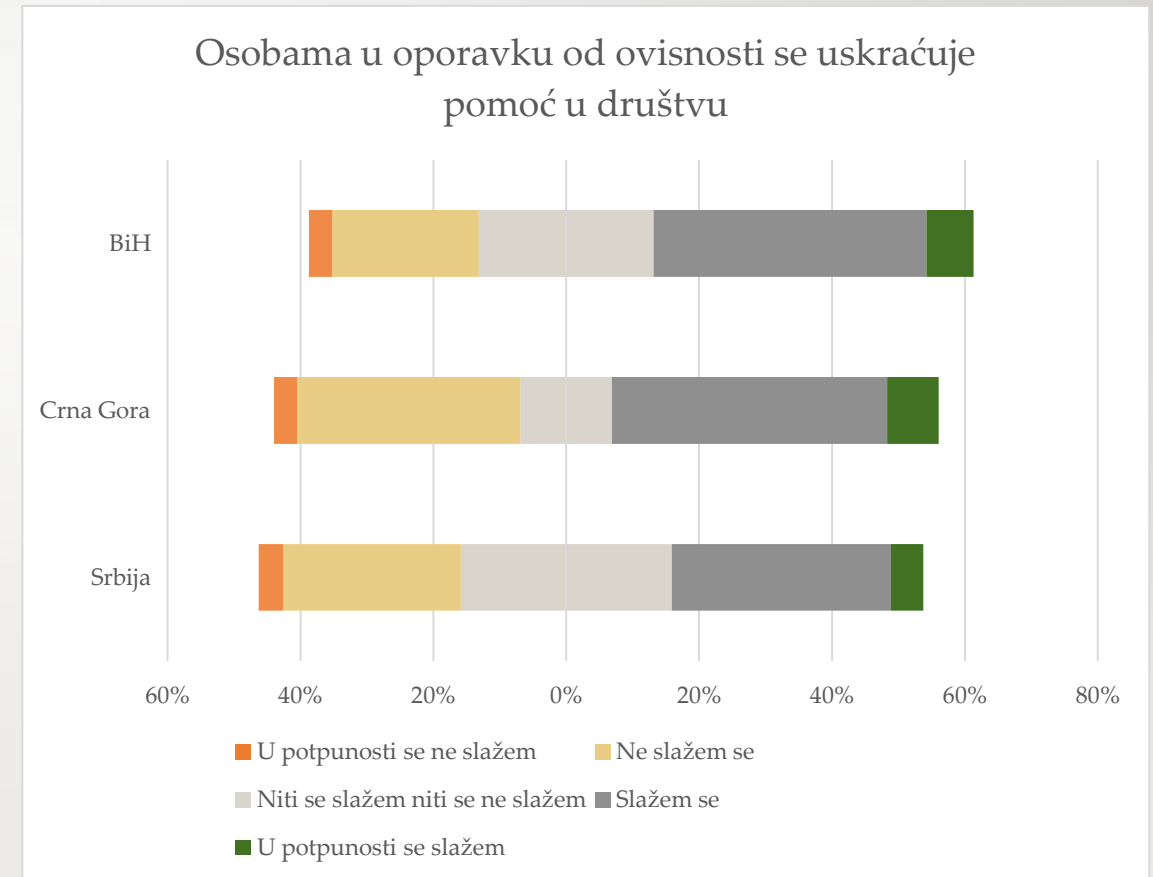
Uskraćivanje pomoći

- Na nivou sve tri države, možemo zaključiti da skoro svaki drugi ispitanik smatra da se osobama ovisnim/zavisnim o drogama uskraćuje pomoć u društvu (44%).
- Ispitanici u Crnoj Gori su najdecidniji u tim tvrdnjama (49%), kao i oni u BIH (46%) dok su oni u Srbiji nešto manje rezervisani u pogledu ovog problema (38%).

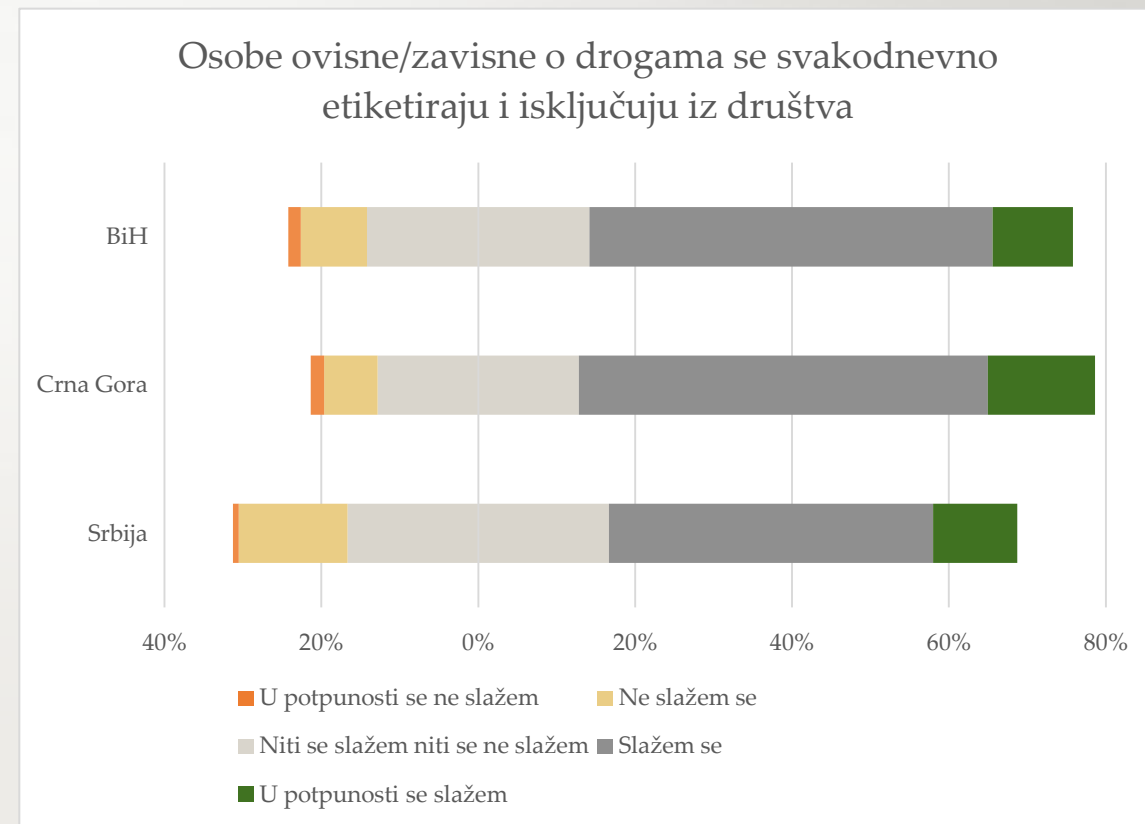
Uskraćivanje pomoći

- U BiH se 46% ispitanika slaže sa tvrdnjom, što približno predstavlja mišljenje svakog drugog ispitanika, dok je svaki četvrti ispitanik prijavio neslaganje odnosno neutralan stav (25%).
- U Crnoj Gori se 44% ispitanika slaže sa tvrdnjom, što također približno predstavlja mišljenje svakog drugog ispitanika, dok je svaki treći ispitanik (33%) prijavio neslaganje odnosno svaki deseti (12%) svoj neutralan stav.
- U Srbiji je, kao i u prethodnom pitanju slaganje, neslaganje i neutralan stav ravnomjerno raspoređen (oko trećine ili 33%).

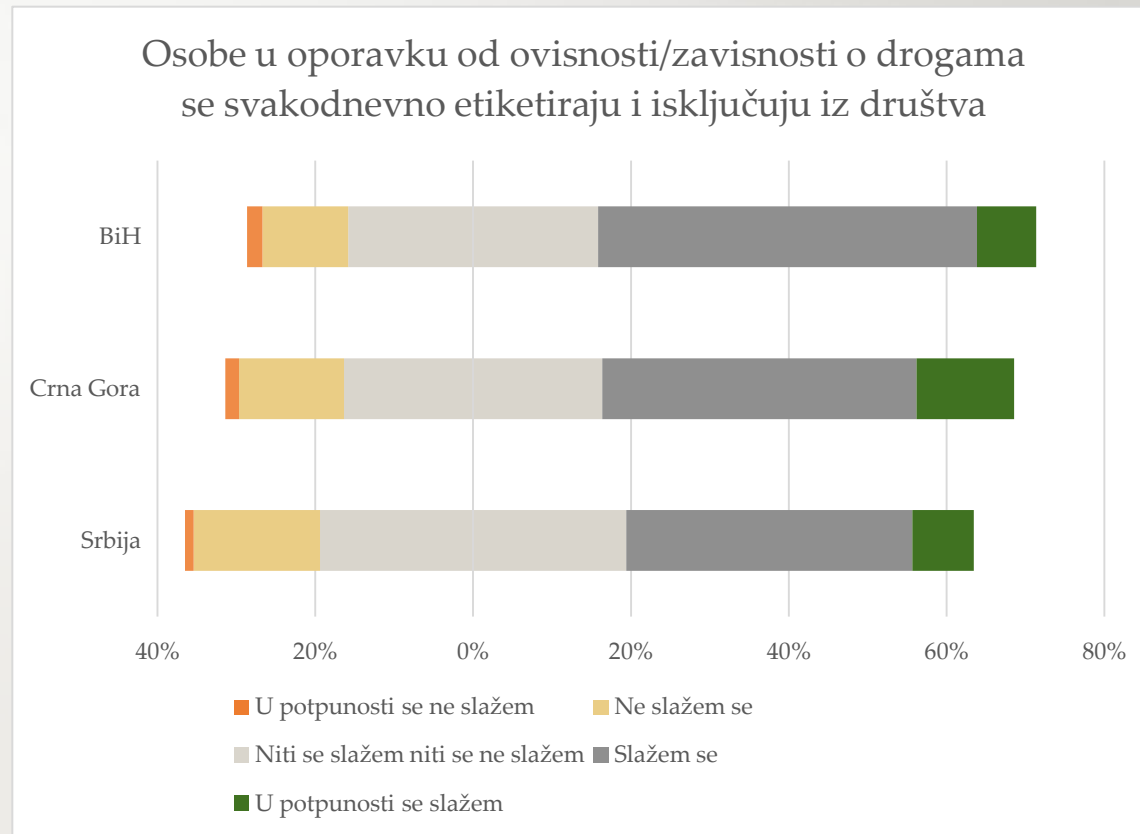
Etiketiranje

- BIH i CG tek svaki deseti ispitanik (10%) NE MISLI DA SE OSOBE OVISNE/ZAVISNE O DROGAMA SVAKODNEVNO ETIKETIRAJU I ISKLJUČUJU IZ DRUŠTVA, dok u Srbiji takav stav izražava nešto više ispitanika, tačnije svaki šesti (15%) ispitanik

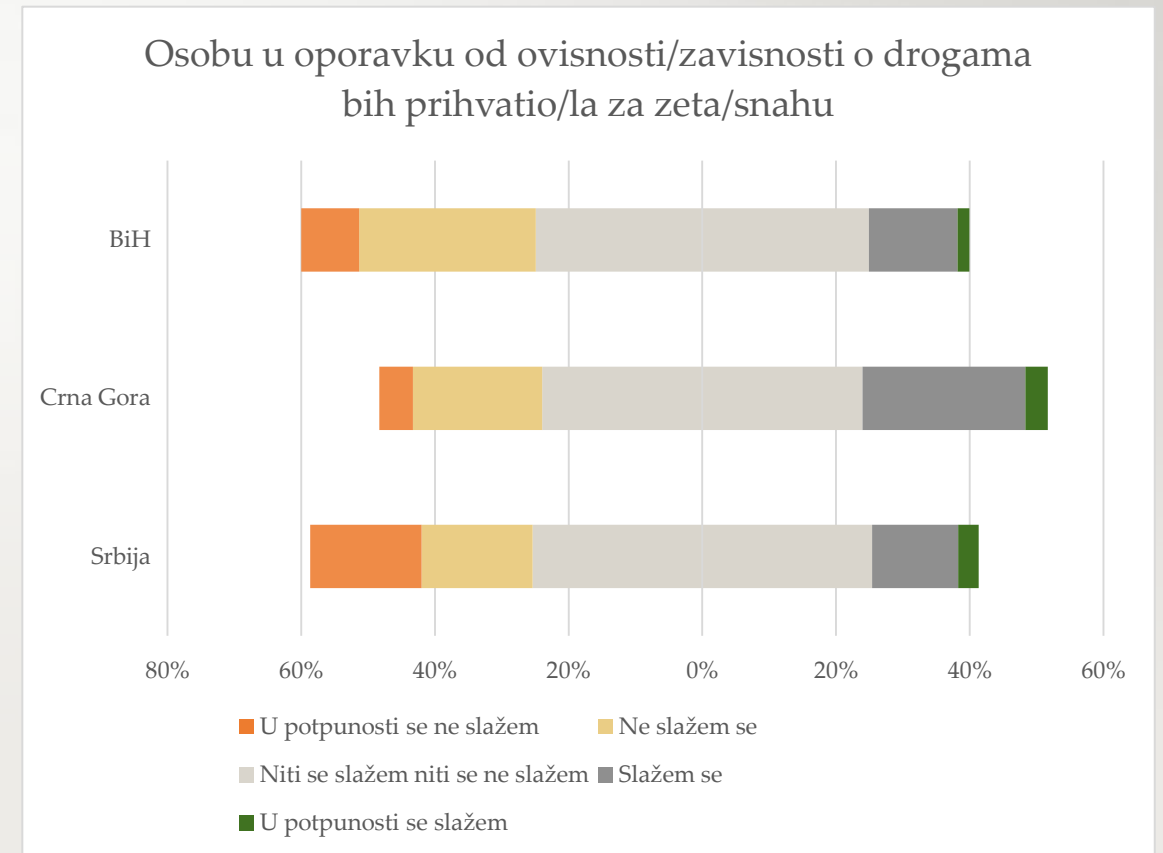
Etiketiranje

- U BiH je porastao procenat (12%) onih koji se ne slažu sa ovom konstatacijom da se osobe u oporavku od ovisnosti/zavisnosti o drogama svakodnevno etiketiraju i isključuju iz društva u odnosu na prethodni stav u kome se isto pitanje odnosilo na osobe ovisne/zavisne o drogama (9%).
- Isti je slučaj sa druge dvije države (CG = 8-13% , SRB 15-17%).

Zet ili snaha

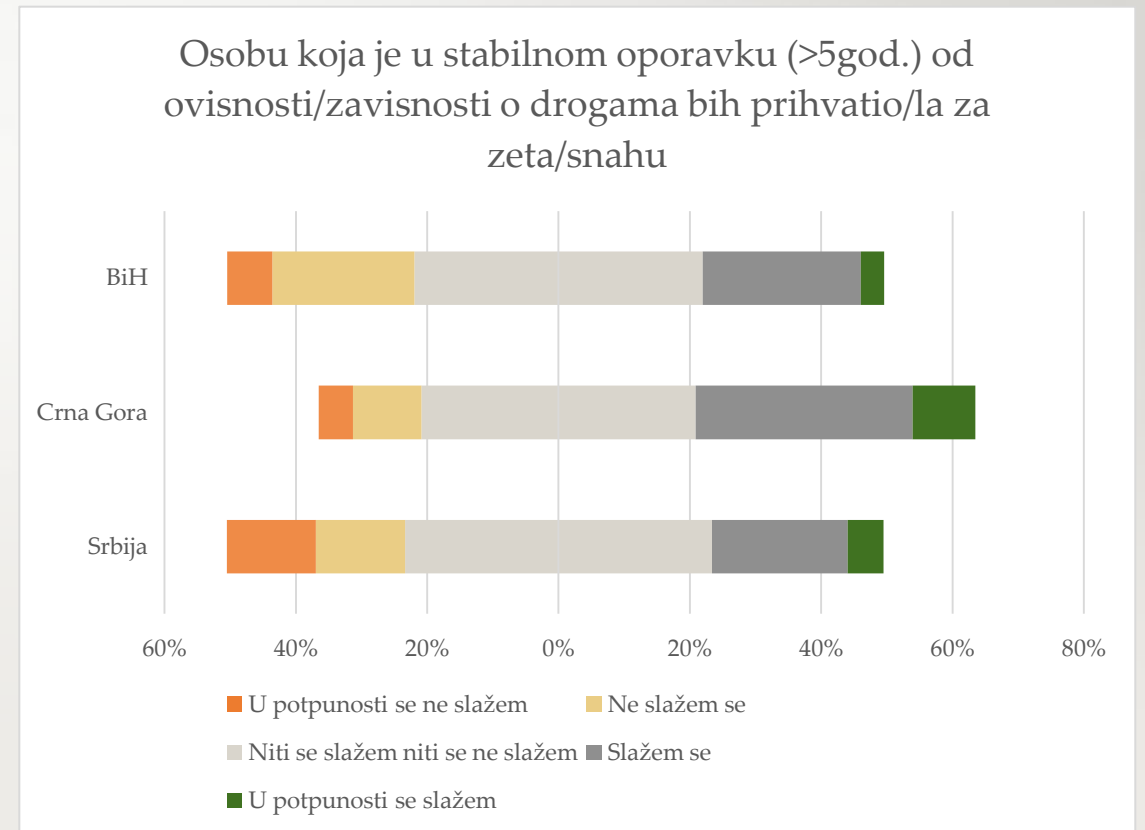
- Na pitanje da li bi osobu u oporavku od ovisnosti/zavisnosti o drogama prihvatio/la za zeta/snahu veoma mali procenat profesionalaca je odgovorio sa slaganjem.
- Većina odgovora je rezervisana i odlazi na stranu neutralnog odgovora.

Zet ili snaha

- PRIMJEĆUJEMO DA JE ZA 10% PORASTAO BROJ ISPITANIKA KOJI BI PRIHVATILI OSOBU KOJA JE U STABILNOM OPORAVKU (>5GOD.) OD OVISNOSTI/ZAVISNOSTI O DROGAMA ZA ZETA/SNAHU.
- OVO SE MOŽE SMATRATI VRLO ZNAČAJNIM REZULTATOM

STIGMA MEĐU PROFESIONALCIMA

KROZ SET KOMPOZITNIH VARIJABLI

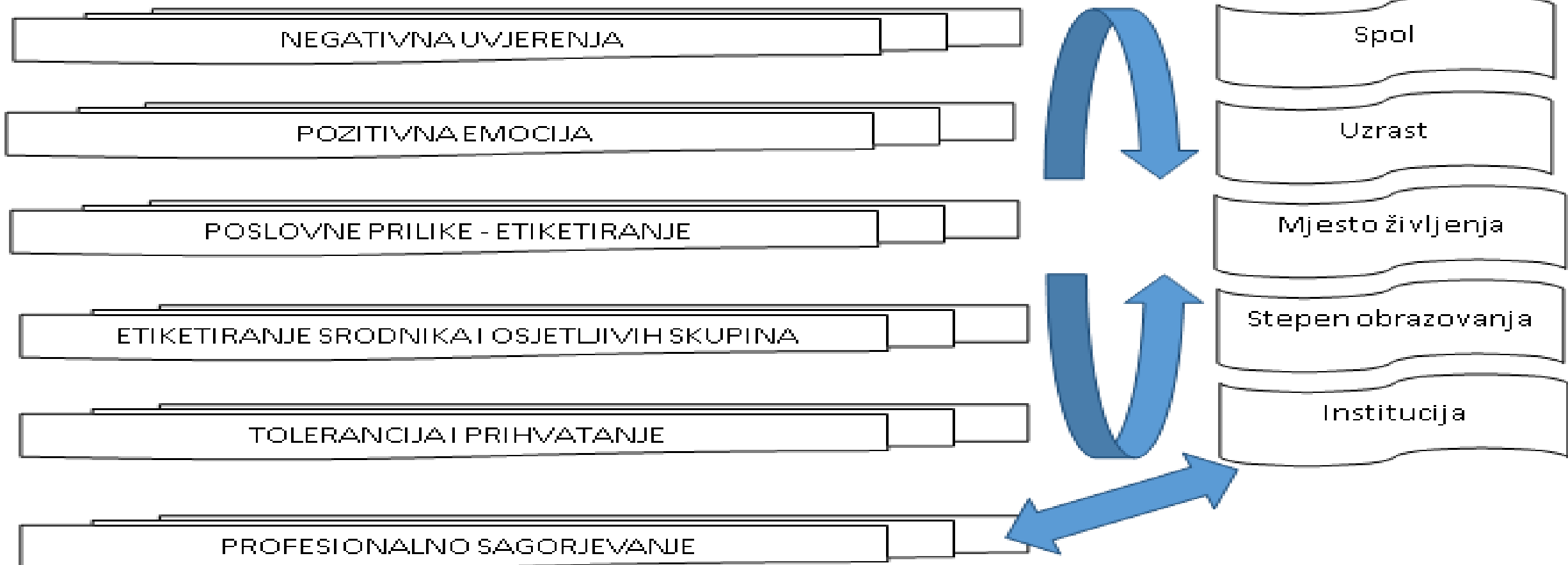
Zbirne varijable

- Kreirali smo model posebnih zbirnih varijabli koje predstavljaju smislene konstrukte i stavove o osobama ovisnim /zavisnim o drogama i koje smo nazvali:
  - NEGATIVNA UVJERENJA,
  - POZITIVNA EMOCIJA,
  - POSLOVNE PRILIKE - ETIKETIRANJE,
  - ETIKETIRANJE SRODNIKA I OSJETLJIVIH SKUPINA,
  - TOLERANCIJA I PRIHVATANJE i
  - PROFESIONALNO SAGORJEVANJE.

Nezavisne varijable

- Pomenute KOMPOZITNE VARIJABLE, koje su postavljene kao zavisne varijable ćemo pokušati krostabulirati sa statusima ispitanika kao što su:
  - SPOL,
  - UZRAST,
  - MJESTO ŽIVLJENJA,
  - STEPEN OBRAZOVANJA i
  - INSTUTICIJA u kojoj je profesionalac zaposlen.
- Izuzetak čini varijabla pod nazivom PROFESIONALNO SAGORJEVANJE, koja će biti krostabulirana isključivo sa elementom INSTITUCIJE u kojoj je profesionalac zaposlen.

Organizacija kompozitnih varijabli

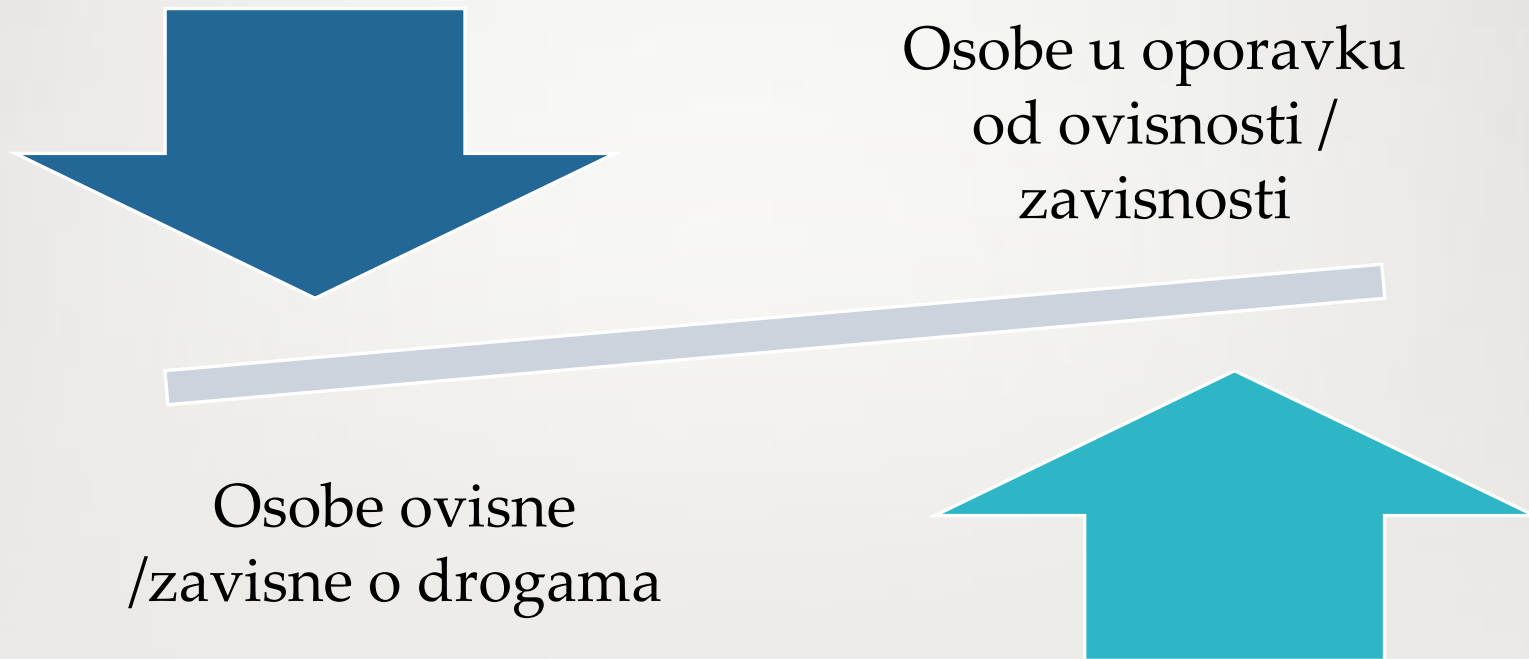

Fenomenologija socijalnih predrasuda

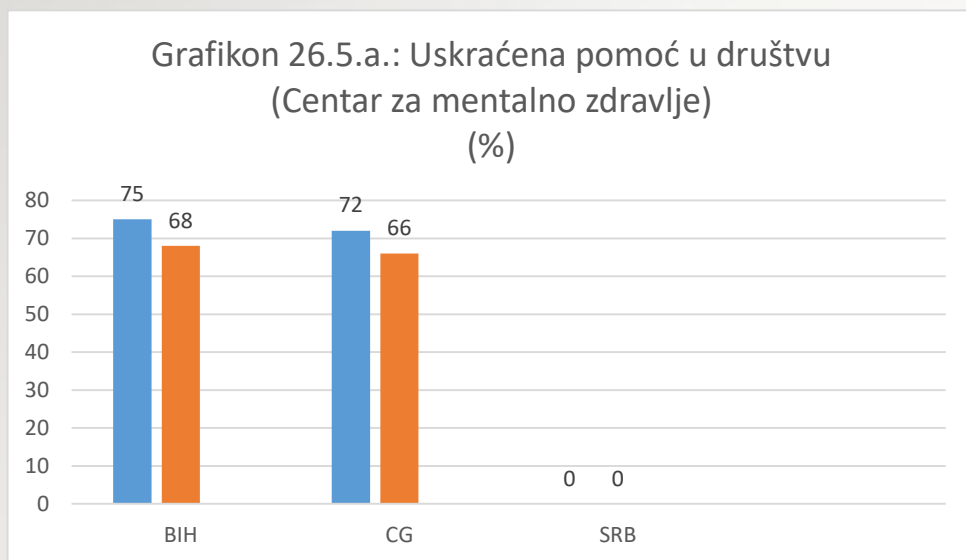
USKRAĆENA POMOĆ U DRUŠTVU - ETIKETIRANJE

Stavovi profesionalaca:
USKRAĆENA IM JE POMOĆ U DRUŠTVU?

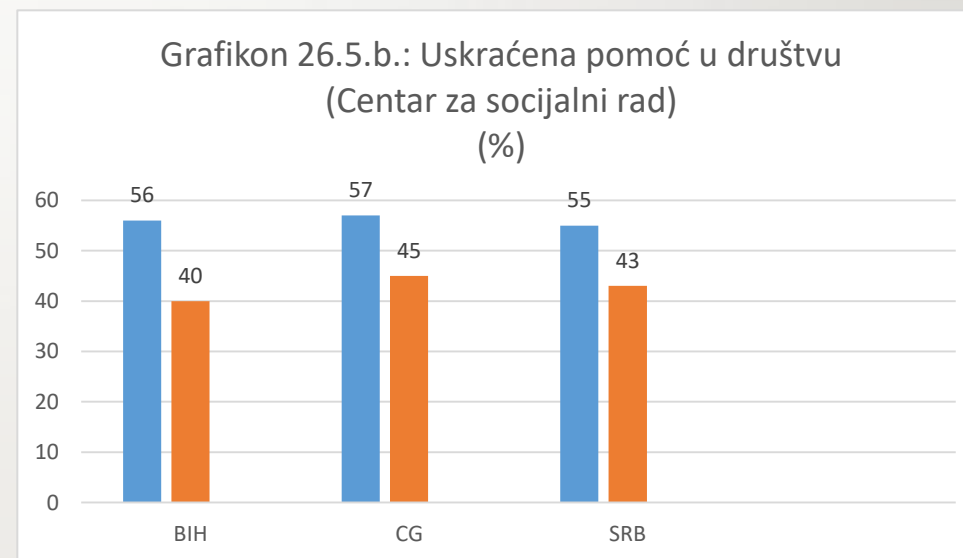

Uskraćena im je pomoć u društvu - etiketiranje

CENTAR ZA MENTALNO ZDRAVLJE

CENTAR ZA SOCIJALNI RAD

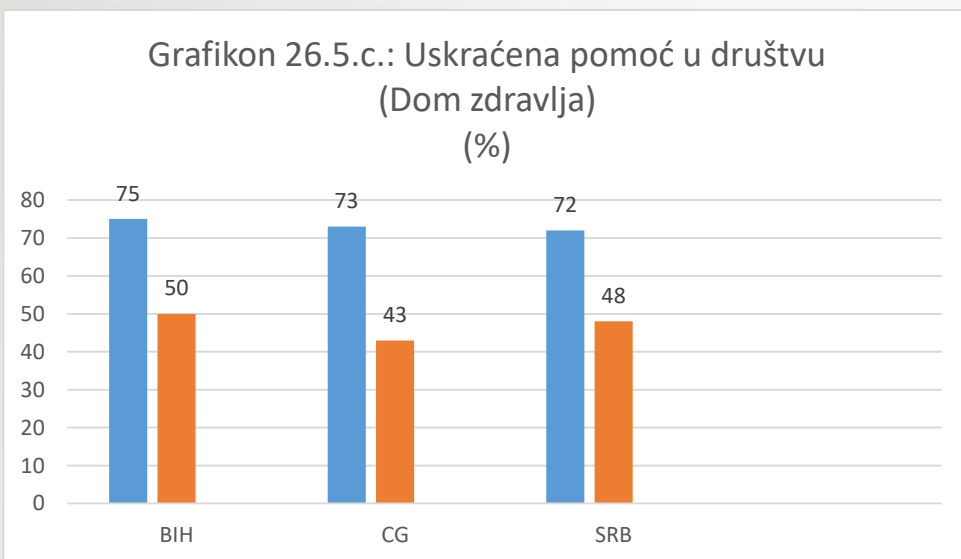
■ Pozitivan stav o osobama ovisnim/zavisnim o drogama

■ Pozitivan stav o osobama u oporavku

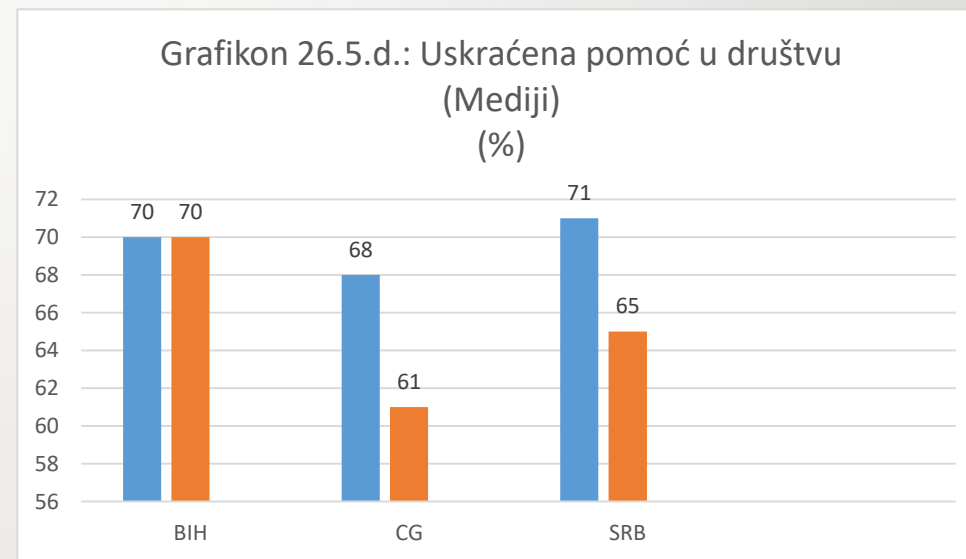

Uskraćena im je pomoć u društvu - etiketiranje

DOM ZDRAVLJA

MEDIJI

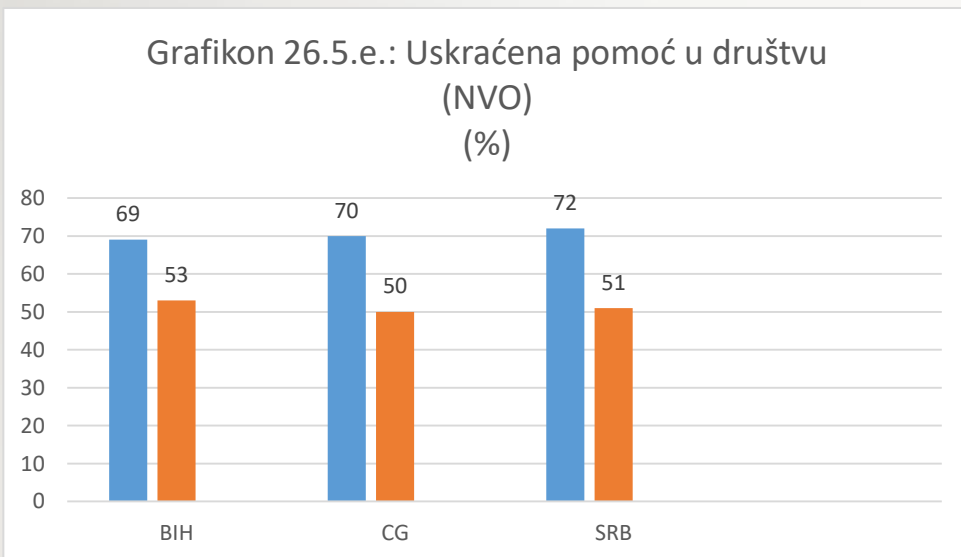

■ Pozitivan stav o osobama ovisnim/zavisnim o drogama

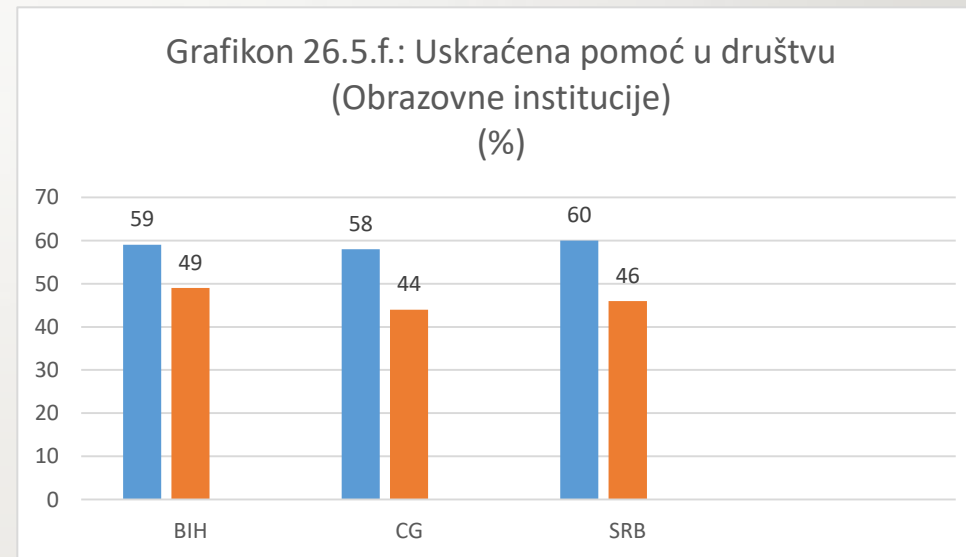
■ Pozitivan stav o osobama u oporavku

Uskraćena im je pomoć u društvu

NVO

OBRAZOVNE INSTITUCIJE

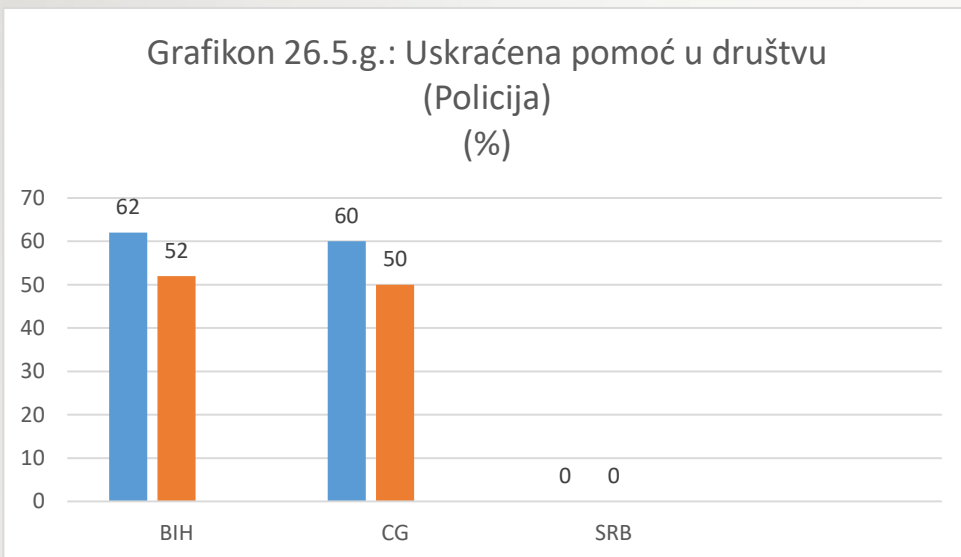

■ Pozitivan stav o osobama ovisnim/zavisnim o drogama

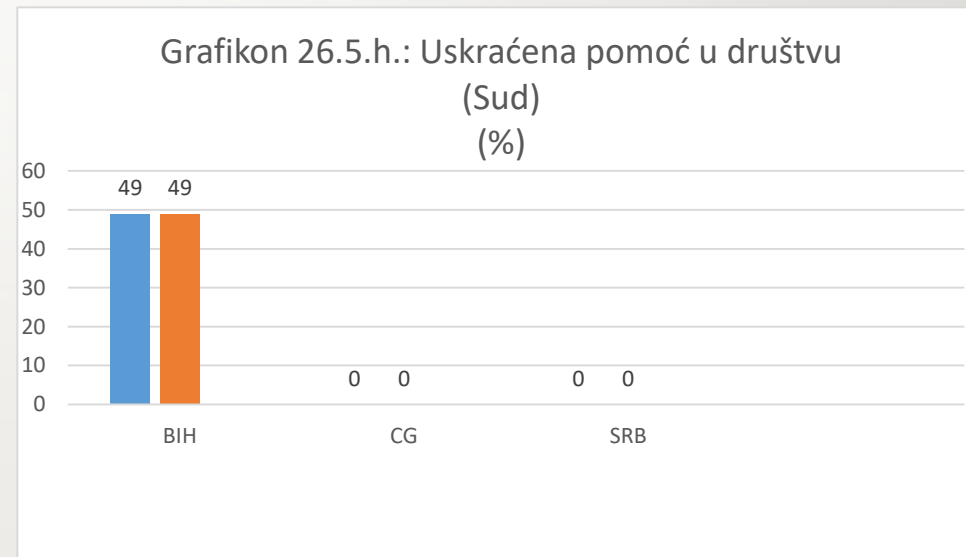
■ Pozitivan stav o osobama u oporavku

Uskraćena im je pomoć u društvu

POLICIJA

SUD

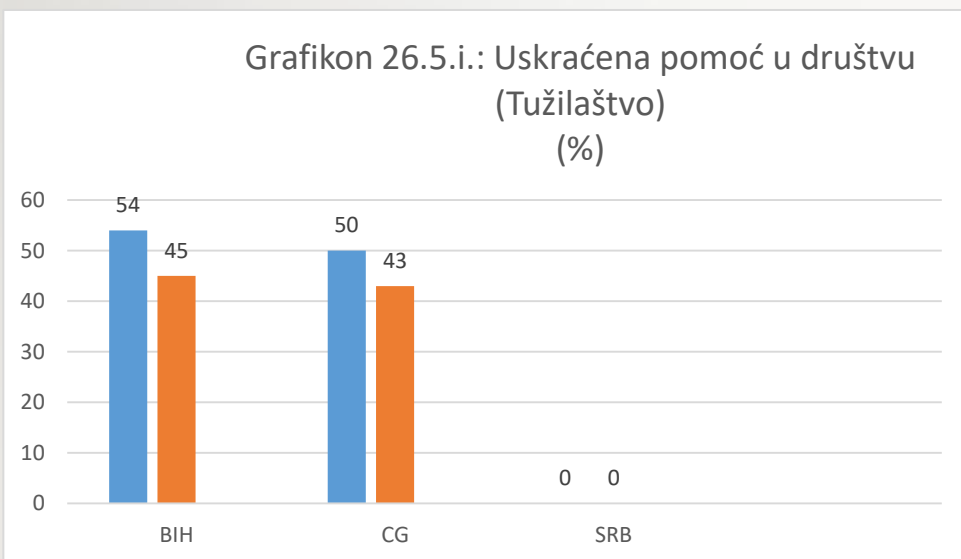

■ Pozitivan stav o osobama ovisnim/zavisnim o drogama

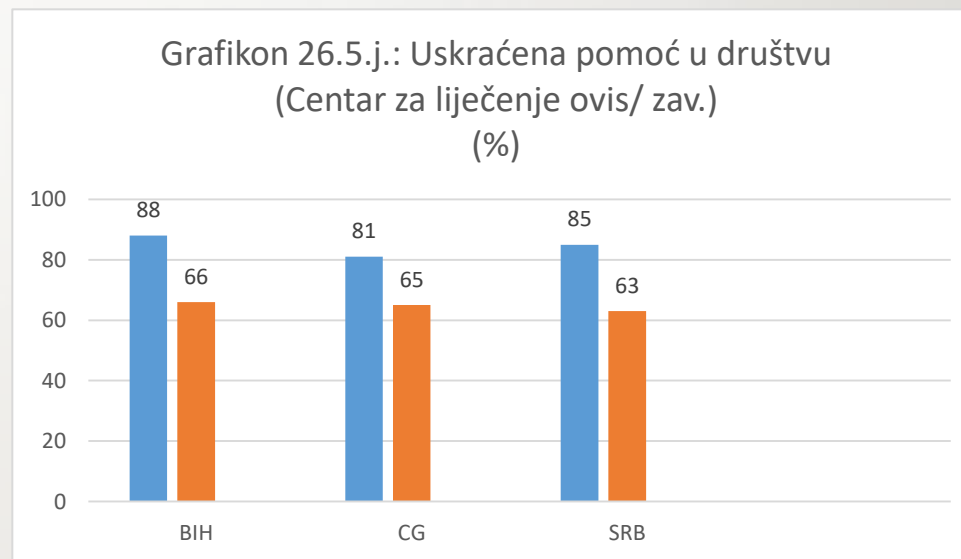
■ Pozitivan stav o osobama u oporavku

Uskraćena im je pomoć u društvu

TUŽILAŠTVO

CENTAR ZA LIJEČENJE OVISNOSTI

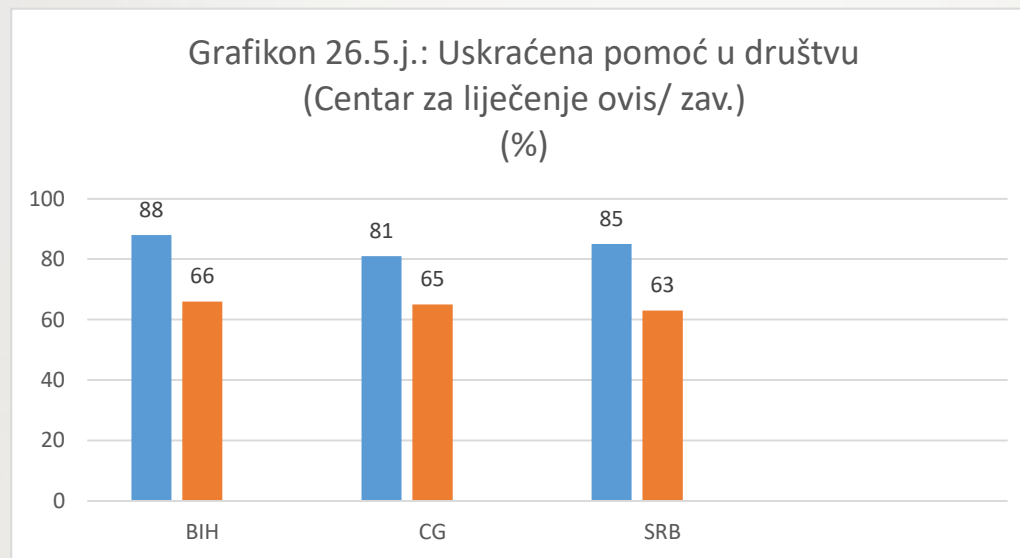

■ Pozitivan stav o osobama ovisnim/zavisnim o drogama

■ Pozitivan stav o osobama u oporavku

Uskraćena im je pomoć u društvu

CENTAR ZA LIJEČENJE PSIH BOLESTI

■ Pozitivan stav o osobama ovisnim/zavisnim o drogama

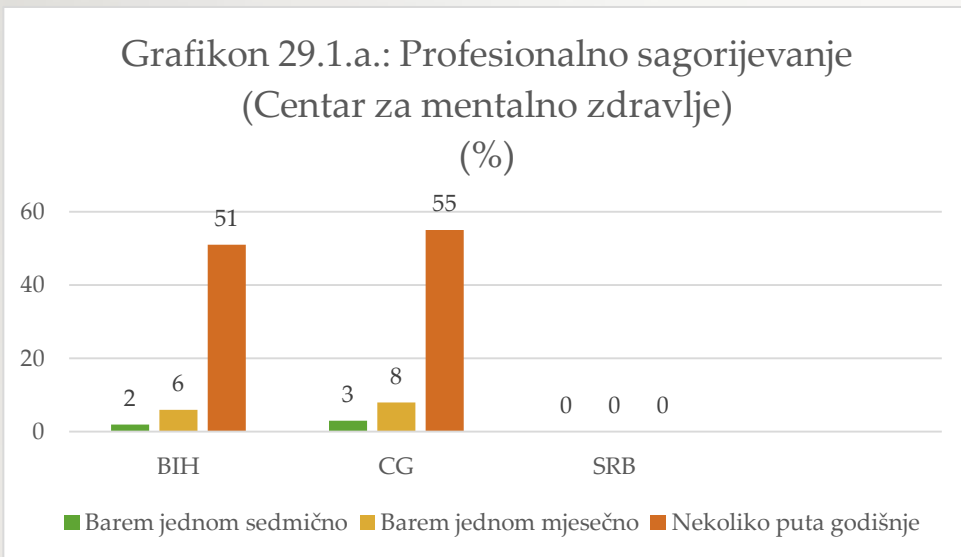
■ Pozitivan stav o osobama u oporavku

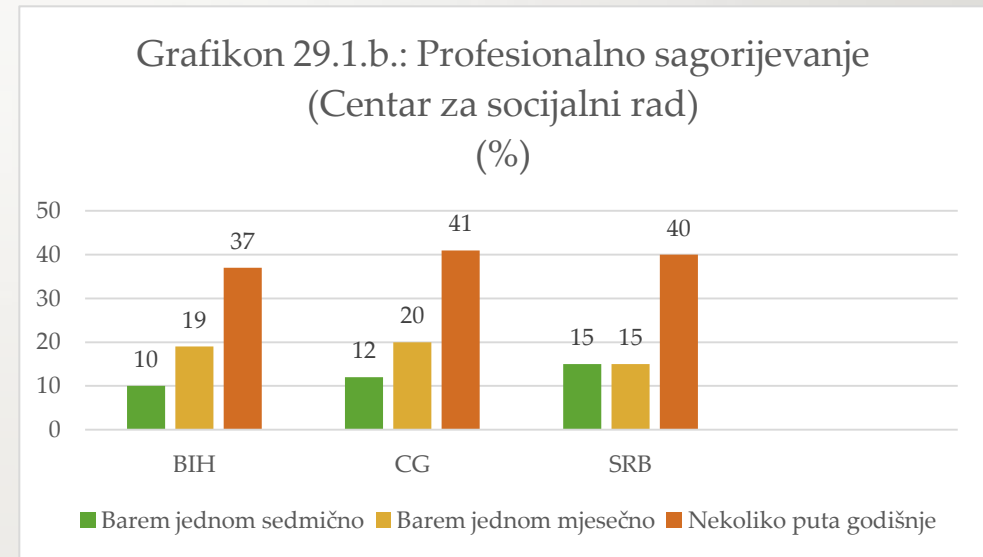
Profesionalno sagorijevanje

Profesionalno sagorjevanje

CMZ

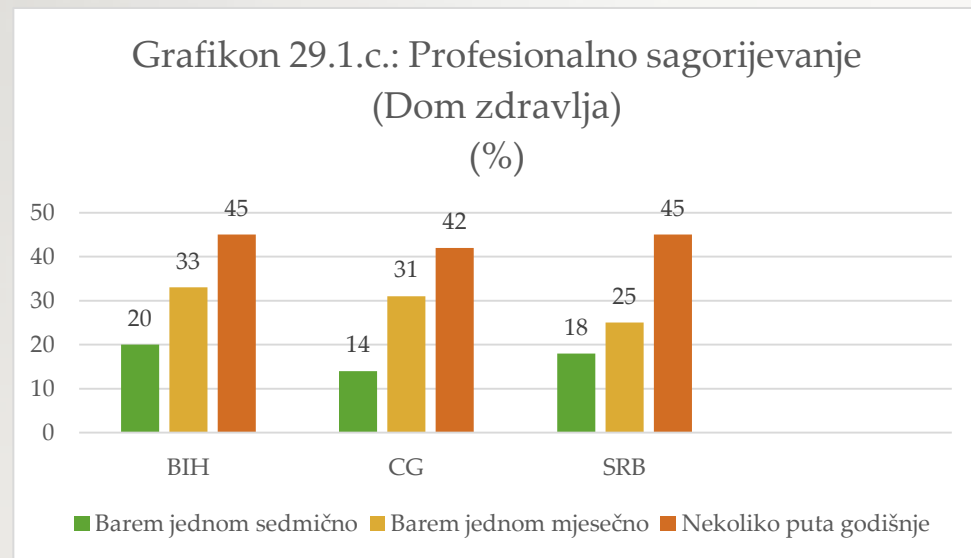

CSR

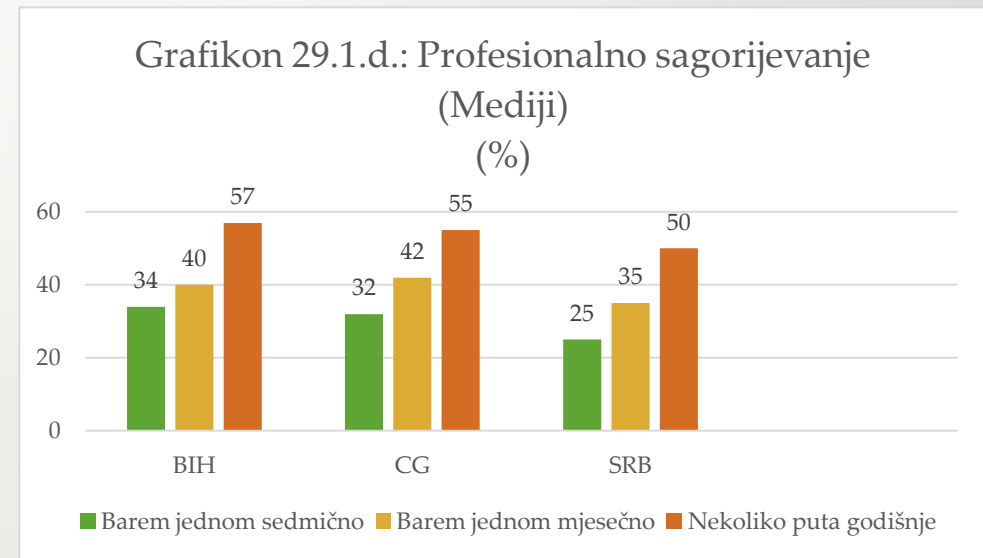

Profesionalno sagorjevanje

DOM ZDRAVLJA

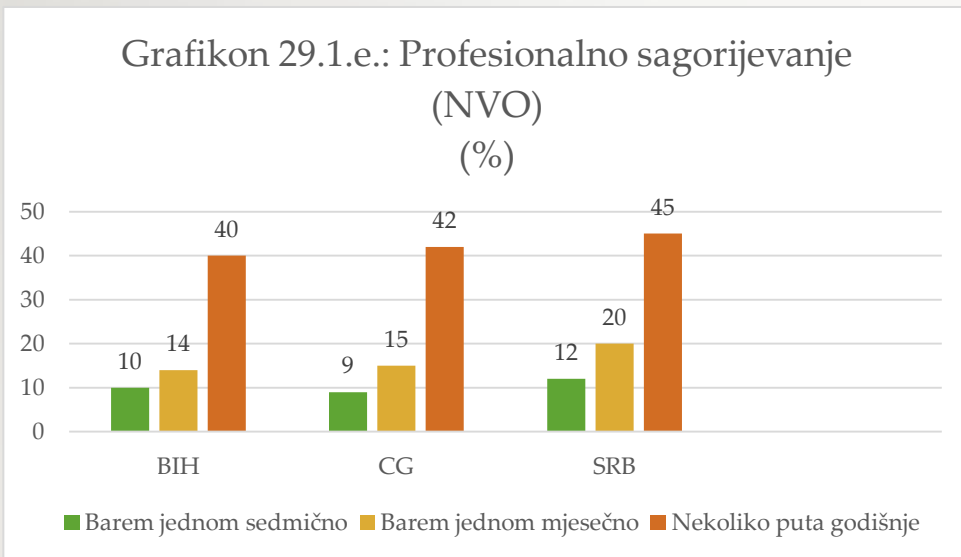
MEDIJI

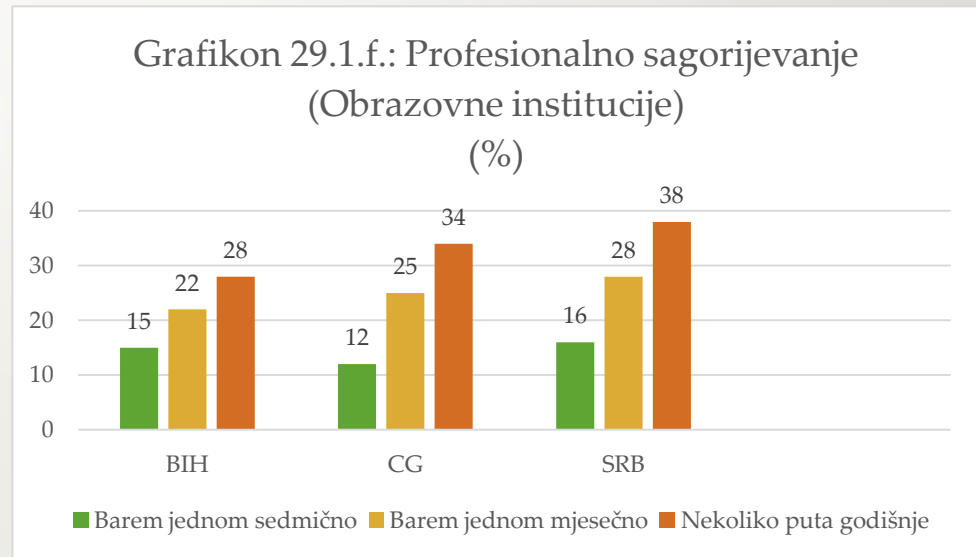

Profesionalno sagorjevanje

NVO

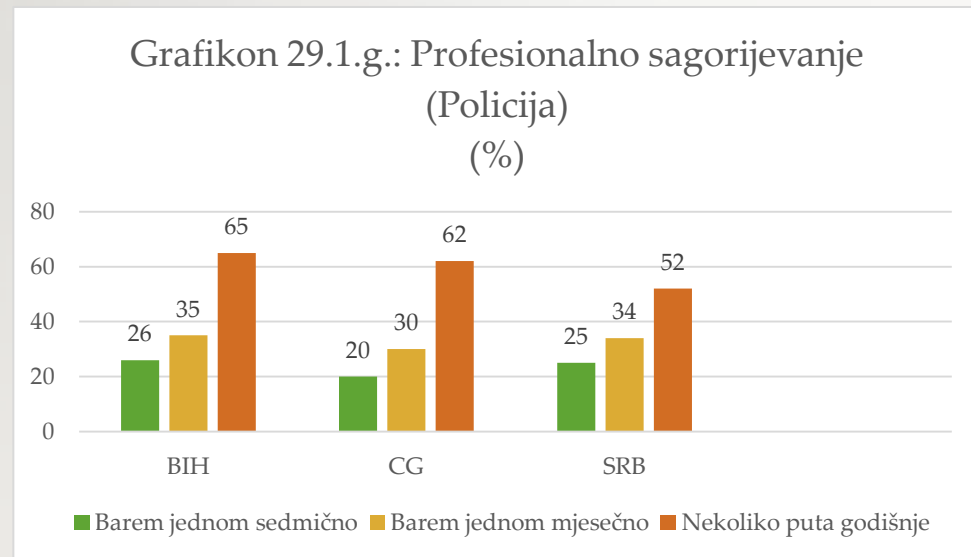

OBRAZOVNE INSTITUCIJE

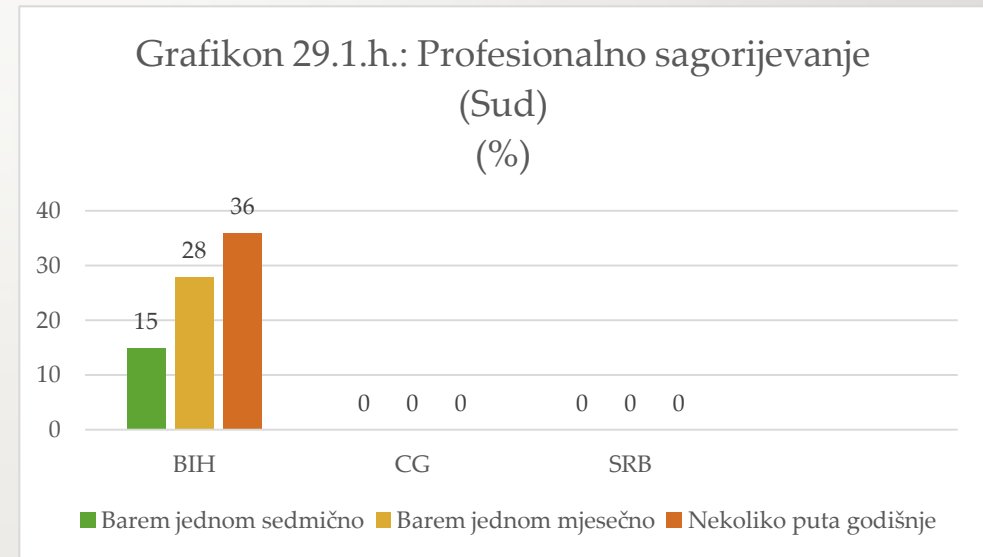

Profesionalno sagorjevanje

POLICIJA

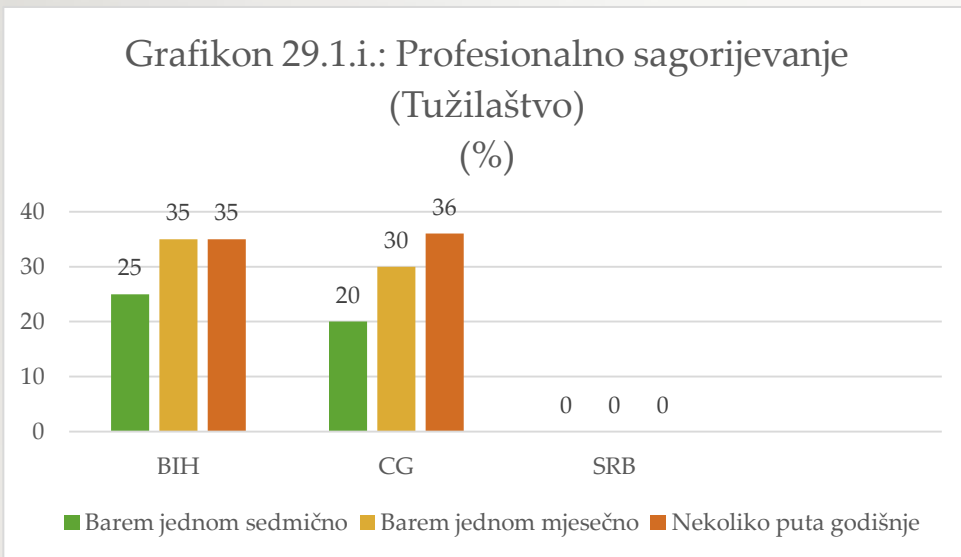

SUD

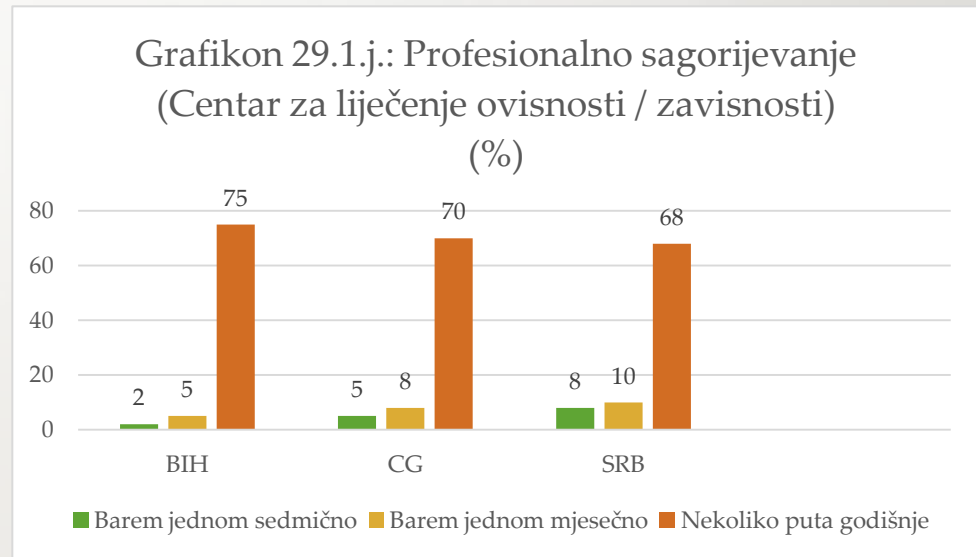

Profesionalno sagorjevanje

TUŽILAŠTVO

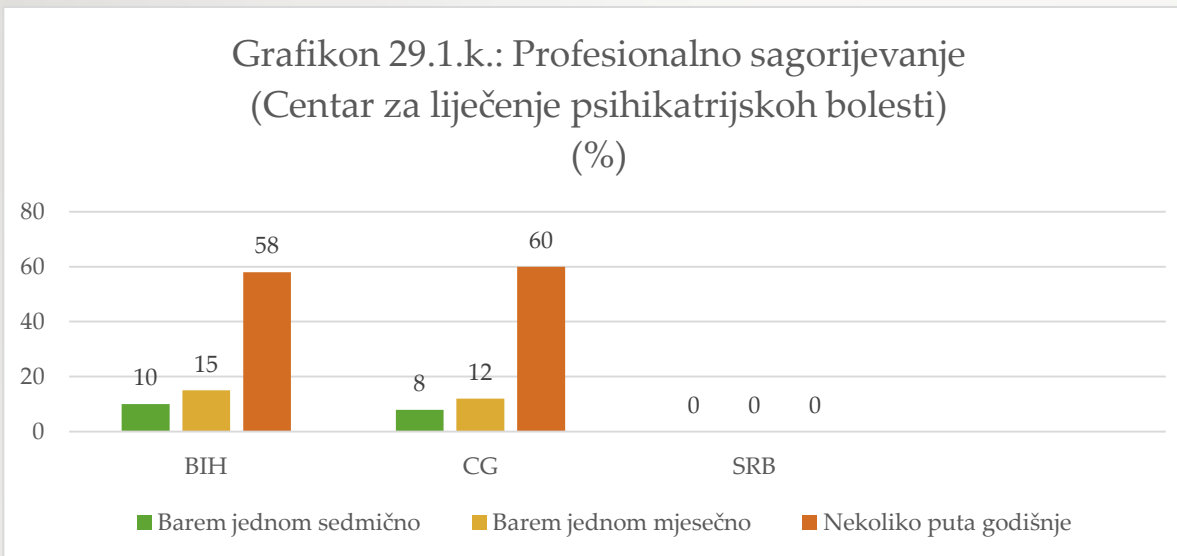

CENTAR ZA LIJEČENJE OVISN.

Profesionalno sagorjevanje

CENT ZA LIJEČENJE PSIH BOLESTI

Neki od zaključaka

Zak 1

- Na nivou ukupnog uzorka sve tri države, čak 70% ispitanih profesionalaca se slaže sa tvrdnjom da se osobe ovisne/zavisne o drogama koje imaju neki psihijatrijski poremećaj ili neku, krvlju prenosivu zaraznu bolest (HIV, hepatitis) DODATNO ETIKETIRAJU I ISKLJUČUJU IZ DRUŠTVA.
- ČINJENICA JE DA SE NA ADRESIRANJU STIGME VEZANE ZA ISKLJUČIVANJE OSOBA KOJE IMAJU KOMORBITETE MORA DODATNO RADITI U SVIM DRŽAVAMA REGIONA

Zak 2

- MORAMO KONSTATOVATI DA SE PROFESIONALCI U SVE TRI ZEMLJE U VISOKOM PROCENTU SLAŽU da se osobe ovisne/zavisne o drogama koje su bile u sukobu sa zakonom svakodnevno etiketiraju i isključuju iz društva (64%).
- Visoki procenat ispitanika u sve tri države (67-76%) smatra da je ovisnost/zavisnost o drogama bolest,
- Većina ispitanika u Bosni i Hercegovini i Srbiji se slažu da je ovisnost/zavisnost o drogama izbor pojedinca (45% i 56%)

Zak 3

- Visoki procenat ispitivanih u svim državama (70%), praktično tri četvrtine uzorka izražava slaganje sa stavom da napredak osoba u procesu oporavka im daje stimulaciju za daljnji rad, dok samo mali broj to demantuje (2% - svaki pedeseti ispitivani), profesionalci, očekivano na tvrdnju da u svom radu izbjegavaju iskazati pesimizam kao uobičajen stav prema oporavku osoba ovisnih/zavisnih o drogama, reaguju potvrdno, dajući do znanja da vjeruju da je oporavak moguć (oko 70% njih).

Zak 4

- Visoki procenat ispitanih u sve tri države izražava neslaganje sa tvrdnjom da ih ne interesuje priroda problema ovisnosti/zavisnosti i da iskreno rade to jer nemaju drugog izbora

PITANJA ?

HVALA NA PAŽNJI

DR. ELMEDIN MURATBEGOVIĆ

MR. MULKA NIŠIĆ